

RES West-Brabant straatgesprekken

Straatgesprekken in 16 gemeenten. Over
een rechtvaardig, betaalbaar en solidair
energiesysteem.

Concept eindverslag
RES – West-Brabant
Johan de Beer
25 november 2024

E:M+MA.

Inhoudsopgave

Introductie	3
Methode: op pad met de tosti-caravan	4
Uitkomsten: de rode draad	6
Stedelijke gebieden	8
Samenvatting stedelijk gebied	9
Landelijke gebieden	27
Samenvatting landelijk gebied	28
Industriële gebieden	40
Samenvatting industrieel gebied	41

Introductie

In 2024 wordt er getekend en gerekend aan het energiesysteem van morgen in West-Brabant. Tegelijkertijd is het belangrijk om er ook als samenleving klaar voor te zijn. De regio wil daar graag samen met inwoners mee aan de slag. Want we hebben te maken met een overvol stroomnet en we moeten ons energiesysteem duurzamer maken. Warmtenetten, windmolens, zonnepanelen en het gebruik van waterstof en groen gas vraagt om een nieuwe balans in ons energiesysteem. Dit systeem is er niet morgen, maar moeten we opnieuw vormgeven. De afgelopen maanden voerden we met inwoners van West-Brabant het gesprek over hoe we samen concreet overstappen op een ander energiesysteem. We verzamelden inzichten op de vraag:

Wat vinden inwoners rechtvaardige, betaalbare en solidaire keuzes in het overstappen op een ander energiesysteem?

We gingen de straat op in 16 gemeenten en spraken ruim 360 inwoners. De uitkomsten hiervan staan in dit verslag en dragen bij aan een krachtige en gedragen RES 2.0. De gesprekken benadrukken dat de overstap naar een nieuw energiesysteem niet alleen een technische maar ook een sociale uitdaging is, waarbij betaalbaarheid, eerlijkheid en bewustwording centraal staan.

Methode: op pad met de tosti-caravan

Waarom straatgesprekken?

Straatgesprekken zijn een participatiemiddel om op een laagdrempelige manier bij een diverse groep een diverse inbreng op te halen. Door middel van korte gesprekken worden inwoners bevraagd op een thema. Straatgesprekken bieden de mogelijkheid een diverse doelgroep te spreken. Zo spraken we ook inwoners die normaal gesproken moeilijker te bereiken zijn. Belangrijk: straatgesprekken geven een indruk van wat een afspiegeling van inwoners denkt, maar zijn niet representatief voor alle inwoners van West-Brabant.

Wat?

In de periode half oktober tot half november gingen we 9 dagen op pad in de 16 gemeenten in West-Brabant. In ruil voor een tosti vroegen we mensen om een paar minuten in gesprek te gaan over de energietransitie. Dit deden we aan de hand van een semi-gestructureerde topic-lijst. Op deze manier waren we zichtbaar op straat en spraken we veel inwoners. Ook inwoners die normaal gesproken niet geneigd zijn om deel te nemen aan participatieprocessen. Jong, oud, bekend of minder bekend met het thema.

Waar?

Telkens stonden we op een plek waar voldoende mensen voorbijliepen. Bij voorkeur op plaatsen waar mensen ook wat tijd hebben om in gesprek te gaan. Denk aan een parkeerterrein bij een supermarkt, een weekmarkt of een winkelcentrum. Eenmaal stonden we met de tosti-caravan op de kermis: een uitdagende locatie, maar gesprekken gegarandeerd. Rondom de tosti-caravan gingen we met mensen in

gesprek: het waren gesprekken van 5 tot 15 minuten. Van ieder gesprek schreven de interviewers mee met de uitkomsten. Na afloop maakten we een analyse op basis van deze dataset.

Wie?

Collega's van EMMA werkten samen met collega's van de RES West-Brabant en 12 student-interviewers van Avans Hogeschool in Breda. We waren een halve dag in iedere een gemeente aanwezig, met 2 tot 6 interviewers. We hebben een tosti-caravan ingezet om zichtbaar aanwezig te zijn.

Wanneer?

In de maanden oktober en november voerden we 365 straatgesprekken in West-Brabant. In de bijlage staat een overzicht van op welke dagen, we waar te vinden waren. Iedere gemeente is voorzien van een communicatie-toolkit met flyers om op sociale media te plaatsen, zodat voor inwoners bekend was wanneer en waar ze mee konden praten.

Met welke vragen?

De topiclijst is opgenomen als bijlage van dit verslag. Doel van de straatgesprekken was: het ophalen van sentimenten en argumenten met betrekking tot de overgang van het energiesysteem van de toekomst. Wat vinden inwoners van de verschillende gebieden (rechtvaardig, hoe kijken zij aan tegen de betaalbaarheid en op welke manier willen ze solidair zijn richting andere gebieden? Hierbij maken we een driedeling tussen gemeenten in stedelijk, landelijk en industrieel gebied.

De cijfers

Stedelijk gebied

Locatie	Gesprekken	< 30	30-60	>60
Breda	43	10	20	13
Etten-Leur	20	0	10	10
Halderberge	22	1	11	10
Oosterhout	15	0	8	7
Roosendaal	20	2	6	12
Bergen op Zoom	23	1	8	14
Steenbergen	19	0	8	11
Woensdrecht	25	5	8	12

Totaal **187** 19 79 89

Landelijk gebied

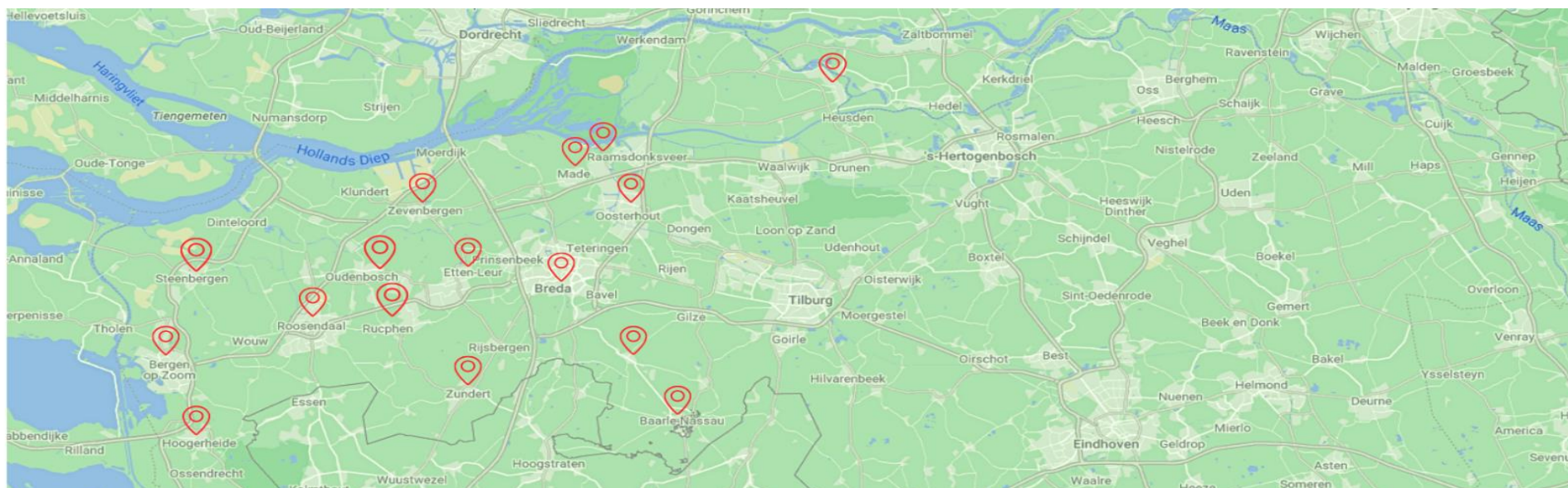
Locatie	Gesprekken	< 30	30-60	>60
Altena	18	0	5	13
Alphen-Chaam	19	6	5	8
Baarle-Nassau	21	3	6	12
Rucphen	22	3	11	8
Zundert	30	2	10	18

Totaal **110** 14 37 59

Industrieel gebied

Locatie	Gesprekken	< 30	30-60	>60
Drimmelen	22	0	14	8
Geertruidenberg	17	1	7	9
Moerdijk	29	8	8	13

Totaal **68** 9 29 30

Uitkomsten: de rode draad

Rechtvaardigheid

De belangrijkste thema's zijn **omgevingsimpact, nabijheid, lokaal maatwerk en de regierol van de overheid**.

- **Omgevingsimpact**

Veel deelnemers vinden dat er bij duurzame energieopwekking rekening gehouden moet worden met de visuele en ecologische impact. Er is weerstand tegen energie-installaties in woongebieden, vanwege geluidsoverlast en belemmering van het uitzicht. Voorkeurslocaties zijn industriële gebieden of op zee. Behoud van natuur en biodiversiteit speelt een grote rol. Ook komt in de gesprekken meermaals de vraag terug naar oplossingen zoals kernenergie. In de meer landelijke gebieden wordt daaraan toegevoegd dat het behoud van het landschap heel belangrijk. Een rechtvaardig energiesysteem houdt rekening met natuur, landschap en leefomgeving. Veel deelnemers benadrukken dat energie-installaties de natuur en het uitzicht zo min mogelijk mogen schaden. Behoud van dorpskarakter en historische panden wordt als belangrijk gezien.

- **Nabijheid en toegankelijkheid**

Inwoners vinden nabijheid een belangrijke voorwaarde voor een rechtvaardig energiesysteem: lokaal energie opwekken moet ook lokaal profijt opleveren. Er wordt gepleit voor maatregelen die duurzame energie toegankelijk maken voor iedereen, zoals lagere energietarieven voor omwonenden van energieprojecten.

- **Lokaal maatwerk**

Deelnemers benadrukken de noodzaak van lokaal maatwerk, zoals specifieke energieoplossingen die passen bij de omgeving. Ook samenwerking tussen gemeenten en met het bedrijfsleven wordt als essentieel gezien. Sommigen zien liever dat professionals en experts een grotere rol spelen bij beslissingen.

- **Rol van de overheid**

De overheid (gemeente) wordt gezien als de centrale partij in de energietransitie. Veel deelnemers vinden inspraak wel belangrijk, vooral bij beslissingen die direct effect hebben op hun leefomgeving. Sommigen willen dat de gemeente autonoom besluiten neemt om snelheid te garanderen, terwijl anderen balans

benadrukken tussen gemeentelijke regie en betrokkenheid van inwoners. Maar hoewel veel inwoners openstaan voor gemeentelijk leiderschap, benadrukken ze ook de noodzaak van samenwerking met experts en het betrekken van lokale gemeenschappen. En er is kritiek op wispelturige regelgeving en inefficiënt en inconsistent beleid, wat het vertrouwen in de overheid schaadt. Transparantie over keuzes, dilemma's en kostenverdeling is essentieel om vertrouwen terug te winnen.

Betaalbaarheid

Als we kijken naar de betaalbaarheid en kostenverdeling van een nieuw energiesysteem zijn inwoners relatief eensgezind. Belangrijke thema's zijn **gezamenlijkheid, lokaal profijt en kostenverdeling naar verbruik en vermogen**.

- **Iedereen moet mee kunnen doen**

De meeste deelnemers benadrukken dat mensen met lage inkomens extra steun nodig hebben, zoals subsidies, prijsplafonds, of andere maatregelen om hen niet buitenspel te zetten in de energietransitie. Subsidies zouden gericht moeten zijn op structurele verduurzamingsmaatregelen, en het aanvragen ervan moet laagdrempelig zijn. Er moeten geen wisselende signalen worden gegeven vanuit de landelijke politiek. Ook is er brede steun voor financiële compensatie voor omwonenden van energieprojecten.

- **Kostenverdeling naar verbruik en vermogen**

Het principe "meer verbruik is meer betalen" wordt als eerlijk ervaren. De meeste deelnemers noemen "betalen naar verbruik" als eerlijke verdeling, met progressieve tarieven voor grootverbruikers en hogere inkomens. Een minderheid vindt dat iedereen naar eigen verbruik moet betalen, ongeacht inkomen. Tegelijkertijd benadrukken sommige deelnemers dat gelijkheid belangrijk is, met een eenvoudige verdeling gebaseerd op verbruik, ongeacht inkomen. En dat de tarieven voor bedrijven niet als neveneffect moeten hebben, dat zij naar het buitenland vertrekken.

- **Lokaal profijt**

Er is brede steun voor lokaal profijt van duurzame energie, zoals financiële voordelen voor bewoners in de nabijheid van energie-installaties. Ook de financiële voordelen voor zelfopwekkers, zoals kortingen voor zonnepanelenbezitters, worden vaak genoemd. Het kan niet zo zijn dat bewoners met goede wil gestraft worden voor hun inzet.

Solidariteit

De belangrijkste rode draden die we terug zien komen: men is zeker **bereid om gedrag aan te passen**, zeker wanneer dat financieel voordeel oplevert. De meerderheid van de gesproken inwoners vindt dat **het platteland de stad en industrie zal moeten ondersteunen**. Over **clusteren of spreiden** zijn de meningen verdeeld: een kleine meerderheid spreekt de wens uit om te clusteren.

- **Bereidheid om gedrag aan te passen**

Veruit de meeste deelnemers zijn bereid hun energieverbruik aan te passen, en zijn hier al mee bezig. Vaak via kleine maatregelen zoals korter douchen, verlichting uitzetten, en energiezuinige technologieën gebruiken. Ook investeren velen in zonnepanelen, isolatie, of warmtepompen. Mensen in huurwoningen noemen vaak financiële beperkingen of technische belemmeringen als obstakels om méér te doen aan verduurzaming. Een kleine groep toont weinig interesse in verduurzaming, vaak om financiële of praktische redenen.

- **Solidariteit tussen stad, industrie en platteland**

Een meerderheid vindt dat het platteland de steden en industrie kan ondersteunen vanwege de beschikbare ruimte. Wel benoemt vrijwel iedereen dat dit moet samengaan met inspanningen van stedelijke en industriële gebieden, zoals meer zonnepanelen op (bedrijfs)daken. Sommigen benadrukken dat het platteland niet onevenredig mag worden belast en dat compensatie en voordelen voor het platteland een randvoorwaarde zijn. Denk aan extra inkomsten of andere vormen van compensatie. Een minderheid is van mening dat elke regio zelfvoorzienend moet zijn en benadrukt de bescherming van natuur en open landschap.

- **Clusteren versus spreiden van elementen van het energiesysteem**

Clustering van elementen van het energiesysteem in het landschap wordt vaak genoemd. Men pleit hiervoor om de visuele impact op het landschap te beperken. Men benoemt vaak plaatsing op industrieterreinen, langs snelwegen of op zee. De meningen zijn wel verdeeld: óók een grote groep van de respondenten pleit voor spreiding om een eerlijkere verdeling van lasten te garanderen en de koppeling tussen opwekking en verbruik te versterken. Zonnepanelen op daken hebben brede steun als voorkeursoptie.

- **Landschappelijke inpassing**

Inwoners hechten veel waarde aan behoud van natuur en landschap. Installaties mogen geen grote visuele of auditieve overlast veroorzaken, en locaties zoals weilanden, snelwegen, en industrieterreinen worden als geschikter gezien dan nabij woonwijken. Deelnemers benoemen vaak hun bezorgdheid over schade aan biodiversiteit en landbouwgrond.

Stedelijke gebieden

“Ze mogen alles overal neerzetten, maar niet in mijn achtertuin, zeggen ze hier. Het móet wel in de weilanden en polders. Het is niet anders.”

Samenvatting stedelijk gebied

De gemeenten die in stedelijk gebied liggen zijn:

- Bergen op Zoom
- Woensdrecht – Hoogerheide
- Roosendaal
- Steenbergen
- Breda
- Etten-Leur
- Halderberge (Hoeven)
- Oosterhout

Het is belangrijk om te benadrukken dat de beleving van inwoners in bijvoorbeeld Hoeven, *niet* het gevoel hebben dat zij in stedelijk gebied wonen. Om deze reden is het lastig om stevige uitspraken te doen over verschillen tussen stedelijk en landelijk gebied.

Rechtvaardigheid

De belangrijkste thema's zijn **omgevingsimpact, nabijheid en regie**.

1. Omgevingsimpact

Veel deelnemers vinden dat duurzame energieopwekking rekening moet houden met de visuele en ecologische impact. Er is weerstand tegen energie-installaties in woongebieden, vanwege geluidsoverlast en belemmering van het uitzicht. Voorkeurslocaties zijn industriële gebieden of op zee. Behoud van natuur en biodiversiteit speelt een grote rol, evenals de vraag naar efficiënte oplossingen zoals kernenergie.

2. Nabijheid en toegankelijkheid

Inwoners vinden nabijheid een belangrijke voorwaarde voor een rechtvaardig energiesysteem. Er wordt gepleit voor maatregelen die duurzame energie

toegankelijk maken voor iedereen, zoals lagere energietarieven voor omwonenden van energieprojecten.

3. Rol en regie

De overheid (gemeente) wordt gezien als de centrale partij in de energietransitie. Veel deelnemers vinden inspraak wel belangrijk, vooral bij beslissingen die direct effect hebben op hun leefomgeving. Sommigen willen dat de gemeente autonoom besluiten neemt om snelheid te garanderen, terwijl anderen een balans willen tussen gemeentelijke regie en betrokkenheid van inwoners.

Betaalbaarheid

Als we kijken naar de betaalbaarheid en kostenverdeling van een nieuw energiesysteem zijn inwoners relatief eensgezind. Belangrijke thema's zijn **gezamenlijkheid en kostenverdeling** naar verbruik en vermogen.

1. Iedereen moet mee kunnen doen

De meeste deelnemers benadrukken dat mensen met lage inkomens extra steun nodig hebben, zoals subsidies, prijsplafonds, of andere maatregelen om hen niet buitenspel te zetten in de energietransitie. Subsidies zouden gericht moeten zijn op structurele verduurzamingsmaatregelen, en het aanvragen ervan moet laagdrempelig zijn. Er moeten geen wisselende signalen worden gegeven vanuit de landelijke politiek. Ook is er brede steun voor financiële compensatie voor omwonenden van energieprojecten.

2. Kostenverdeling naar verbruik en vermogen

Veel deelnemers pleiten voor een rechtvaardige kostenverdeling waarbij grootverbruikers en grootverdieners meer betalen. Dit kan door een progressief systeem (hogere tarieven voor hogere inkomens of energieverbruik). Het principe "wie meer gebruikt, betaalt meer" wordt als eerlijk ervaren. Sommigen vinden dat bedrijven meer moeten betalen, terwijl anderen waarschuwen dat dit bedrijven naar het buitenland kan verdrijven.

Solidariteit

De belangrijkste rode draden die we terug zien komen: men is zeker bereid om gedrag aan te passen, zeker wanneer dat **financieel voordeel** oplevert. De meerderheid van de gesproken inwoners in stedelijk gebied vindt dat **het platteland de stad en industrie zal moeten ondersteunen**. Over **clusteren of spreiden** zijn de meningen verdeeld: een kleine meerderheid spreekt de wens uit om te clusteren.

1. Bereidheid om gedrag aan te passen

Veruit de meeste deelnemers zijn bereid hun energieverbruik aan te passen, en zijn hier al mee bezig. Vaak via kleine maatregelen zoals korter douchen, verlichting uitzetten, en energiezuinige technologieën gebruiken. Ook investeren velen in zonnepanelen, isolatie, of warmtepompen. Financiële beperkingen of technische belemmeringen, worden door bewoners van huurwoningen echter vaak als obstakels genoemd. Een kleine groep toont weinig interesse in verduurzaming, vaak om financiële of praktische redenen.

2. Solidariteit tussen stad, industrie en platteland

Een meerderheid vindt dat het platteland de steden en industrie kan ondersteunen vanwege de beschikbare ruimte. Wel noemt vrijwel iedereen dat dit moet samengaan met inspanningen van stedelijke en industriële gebieden, zoals meer zonnepanelen op bedrijfsdaken. Sommigen benadrukken dat het platteland niet onevenredig mag worden belast en dat compensatie noodzakelijk is. Een minderheid is van mening dat elke regio zelfvoorzienend moet zijn en benadrukt de bescherming van natuur en open landschap.

3. Clusteren versus spreiden

Clustering van elementen van het energiesysteem in het landschap wordt vaak genoemd om de visuele impact te beperken. Men noemt vaak plaatsing op industrieterreinen, langs snelwegen of op zee. De meningen zijn wel verdeeld: óók een grote groep van de deelnemers pleit voor spreiding om een eerlijkere verdeling van lasten te garanderen en de koppeling tussen opwekking en verbruik te versterken.

Bergen op Zoom

Op vrijdag 25 oktober zijn straatgesprekken gevoerd met inwoners van gemeente Bergen op Zoom, bij winkelcentrum 't Kompas. In totaal hebben 23 personen deelgenomen aan deze gesprekken over hun ideeën over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem.

Rechtvaardigheid

Volgens de meeste deelnemers aan de straatgesprekken moet er bij duurzame energieopwekking in een rechtvaardig energiesysteem rekening gehouden worden met locatie en esthetiek, investeringen in het energienetwerk, een gefaseerde overgang en de kosten van de energietransitie. Zo lijkt er veel steun te zijn voor het plaatsen van zonnepanelen en andere technologieën, maar moet er bij de plaatsing ervan wel gelet worden op de visuele impact die het op de omgeving heeft. Een deelnemer noemt daarbij specifiek lichtvervuiling in steden. Stadsgezichten en natuurlijke landschappen moeten zo min mogelijk worden verstoord. Ook moet er nagedacht worden over efficiëntie, om onder andere dubbele kosten voor iedereen te voorkomen. Zo moet eerst het energienetwerk worden vergroot en de infrastructuur klaar gemaakt worden voor de energietransitie en moet er niet meer geïnvesteerd worden in nieuwe gasleidingen, als er toch wordt gewerkt naar een gasloze toekomst.

"Gemeenten mogen best dwingender worden. Nu worden plannen niet gerealiseerd door tegenspraak van inwoners"

"Mensen die weinig te besteden hebben kun je niet dwingen"

Onder de deelnemers zijn er wisselende opvattingen over de rol van de gemeente en de mate van autonomie die zij moeten hebben. Aan de ene kant benoemen meerdere deelnemers dat de gemeente best zelf beslissingen mag maken, als dit de snelheid van het proces ten goede komt, ook ten koste van inspraak van inwoners. Aan de andere kant wordt juist de betrokkenheid van inwoners als belangrijk ervaren en moet de gemeente juist meer samenwerken met regionale en landelijke beleidsmakers om de energietransitie vorm te geven.

Betaalbaarheid

Om een toekomstig en duurzaam energiesysteem betaalbaar te houden, stellen meerdere deelnemers voor om in te zetten op subsidies. Subsidies die bijvoorbeeld zijn gekoppeld aan de energieprestaties van woningen, zoals het energielabel. Daarnaast vinden ook veel deelnemers dat er financiële compensatie zou moeten zijn voor omwonenden van energieopwekking (zoals windmolens) en dat duurzaam energieverbruik meer gestimuleerd moet worden, bijvoorbeeld door bewustwordingscampagnes.

"Hogere inkomens betalen meer"

Er zijn verschillende opvattingen over hoe de kosten van energieopwekking verdeeld zouden moeten worden. Maar de meeste deelnemers pleiten voor een verdeling op basis van verbruik, bijvoorbeeld, met een progressief betalingssysteem. Hierbij kun je denken aan hogere tarieven voor grootverbruikers of veelverdieners. Sommige deelnemers stellen voor dat grote bedrijven meer zouden moeten betalen omdat zij meer vervuilen, maar anderen waarschuwen dan voor een verschuiving van het probleem naar het buitenland. Enkele deelnemers benadrukken dat het oneerlijk is

dat teruglevering van energie nu zo veel kost, terwijl zelf energie opwekken juist beloond zou moeten worden.

"Ik vind het niet eerlijk dat consumenten moeten betalen voor de teruglevering van energie, maar beheerders van wind en zonneparken niet."

Solidariteit

Het overgrote deel van de deelnemers was bewust bezig met energiebesparing en nam zelf maatregelen, zoals korter douchen, gebruik van zonnepanelen, bewuste keuzes rond verwarming, zoals thermostaat laag zetten en dragen van warme kleding. Minder gebruiken van elektrische apparaten zoals wasdrogers, of deze gebruiken op specifieke tijdstippen werd vaak genoemd. Aanpassingen maken in energieverbruik was echter niet voor iedereen aan de orde; sommigen hadden er de financiële middelen niet voor of noemden hun leeftijd als reden dat het moeilijker is om aanpassingen te maken. Ook het wonen in een appartement kan soms technische of organisatorische belemmeringen betekenen, zoals bij het realiseren van een laadpaal voor de deur.

"'s Nachts laad ik mijn apparaten op. Nooit overdag. En in het weekend is het tarief een stuk lager. Dan ga ik bijvoorbeeld ook wassen."

"Niet mee bezig. Kost geld en heb je tegenwoordig nog iets aan de oplevering?"

Ook waren er uiteenlopende meningen over de locaties voor windmolens en zonnevelden. Toch kwamen een aantal voorkeuren duidelijk vaker terug: clustering van windmolens of zonnevelden op plekken waar ze weinig opvallen, zonnepanelen op daken in plaats van zonnevelden en windmolens op zee of in onopvallende gebieden, zoals langs sluizen of snelwegen. Ook de voorkeur voor spreiding kwam een aantal keer voor, daarbij wordt deze vaak bestempeld als eerlijker dan clustering.

"Zonnepanelen, die vallen het minst op. En dan het liefst verspreid over de daken."

Er is ook verdeeldheid over wie er precies verantwoordelijk is voor de energie-opwekking en of de landelijke gebieden de stad en industrie zou moeten helpen met energieopwekking. Voorstanders van dat idee benoemen dat landelijke gebieden meer ruimte hebben en daarmee beter kunnen bijdragen. Zo werd door een enkeling ook genoemd dat boeren een verantwoordelijkheid hebben om bij te dragen, omdat zij ook subsidies ontvangen van de overheid. Tegenstanders benoemen juist dat het noodzakelijk is om de natuurgebieden te beschermen. Hun voorkeur gaat dan uit naar energieopwekking op plekken waar het al grotendeels bebouwd is, zoals in of rondom een stad.

Woensdrecht - Hoogerheide

Op vrijdag 25 oktober zijn er straatgesprekken gevoerd op het St. Lucasplein in Hoogerheide, in de gemeente Woensdrecht. Op deze dag was er kermis op het plein en waren veel mensen op de been. Een mooi moment om het over de toekomst van duurzame energie te hebben. In totaal zijn er 25 gesprekken gevoerd over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem.

Rechtvaardigheid

Waarmee moet er rekening gehouden worden in een rechtvaardig energiesysteem? Volgens de meeste deelnemers zijn de belangrijkste aandachtspunten overlast, impact op de omgeving, betaalbaarheid en communicatie vanuit de gemeente. Veel deelnemers geven aan dat er rekening gehouden moet worden met overlast door geluid en belemmering van uitzicht. De plaatsing van windmolens of zonnepanelen moet dus goed in het landschap passen en er moet rekening gehouden worden met

het natuurlijke of landelijke karakter. Daarnaast vinden de meeste deelnemers dat duurzame energie betaalbaar moet blijven of worden voor iedereen en dat de gemeente de bewoners goed moeten voorbereiden op een overstap naar duurzame energie, bijvoorbeeld door laagdrempelige communicatie.

"Windmolens niet te dicht bij het dorp"

En wie gaat er eigenlijk over de overstap naar duurzame energie? Onder de deelnemers is er een verdeeldheid over de rol van de gemeente, maar met een duidelijke roep om gezamenlijke besluitvorming en duidelijke communicatie. Een deel van de deelnemers vindt dat de overstap naar duurzame energie vooral moet gaan via gezamenlijke besluitvorming waarin inwoners ook duidelijke zeggenschap hebben. Een ander deel van de deelnemers vinden dat de gemeente uiteindelijk de beslissingen moet nemen, omdat zij nu eenmaal die verantwoordelijkheid hebben. Een tussenvorm kwam ook een aantal keer voor: de gemeente mag wel de grote beslissingen nemen, maar zijn daarbij verplicht om hun inwoners goed te informeren en hen te faciliteren (bijvoorbeeld via subsidies) om de overstap te kunnen maken.

"Beslissingen moeten gezamenlijk genomen worden. Bewoners moeten daarin goed meegenomen worden door de gemeente en de onderbouwing van plannen vanuit de gemeente naar bewoners toe is heel belangrijk"

"Gemeente mag beslissingen nemen als ze dan ook [de energietransitie] faciliteren voor de inwoners"

Betaalbaarheid

De meeste deelnemers zijn het eens dat subsidies essentieel zijn om duurzame energie voor iedereen betaalbaar te maken. Zo noemen veel deelnemers dat de overheid vooral subsidies zou moeten verstrekken aan mensen met een kleiner budget en dat het aanvragen van deze subsidies laagdrempeliger moet zijn. Daarnaast wordt ook een andere mogelijkheid vaker genoemd: vermogende huishoudens zouden beter gestimuleerd moeten worden om te investeren in groene stroom, waar vervolgens ook minder vermogenden van kunnen profiteren. Het mee profiteren van eigen duurzame energieopwekking wordt daarnaast ook vaak

genoemd. Een enkele deelnemer benoemd dat niet het individu, maar collectieve projecten ondersteund moet worden door de overheid door middel van het verlagen van het aantal regels en de kosten voor coöperaties.

"Grootverbruikers moeten meer betalen. Huishoudens doen al heel veel."

"Mensen die meer geld te besteden hebben, moeten investeren in groene stroom, zodat de mensen met minder geld hier uiteindelijk ook profijt van hebben."

Solidariteit

De meeste deelnemers gevan aan bewust bezig te zijn met het verduurzamen en verminderen van hun energiegebruik. Vaak doen zij dit door kleine of grotere aanpassingen in hun huishouden en dagelijkse gewoonten. Het uitzetten van verlichting, korter douchen, wassen en koken op energiezuinige momenten worden vaak genoemd. Ook het gebruik van duurzame technologieën komt vaak voor. Meestal is dit in de vorm van het installeren van zonnepanelen of warmtepompen, of het rijden in elektrische auto's. Maar, niet voor iedereen is verduurzaming mogelijk of aantrekkelijk. Zo wordt benoemd dat warmtepompen veel ruimte innemen en dat dit lang niet in elke woningen mogelijk is om te plaatsen. Een deelnemer zegt bijvoorbeeld dat veel verduurzamingsmaatregelen te veel werk kost en te lastig te realiseren zijn.

"Geen behoefte aan warmtepomp, want het neemt te veel ruimte in"

Over de plaatsing van windmolens en zonneparken bestaan uiteenlopende voorkeuren onder de deelnemers. Veel deelnemers zijn het er wel over eens dat windmolens en zonneparken op ruime afstanden van woongebieden geplaatst moeten worden, bijvoorbeeld op afgelegen locaties als industriegebieden of zelfs in de Noordzee. Maar of die plaatsing geclusterd of juist gespreid moet zijn, daar gaan de meningen gelijk over op. Het pleidooi voor clustering is om de visuele impact te beperken, terwijl anderen juist spreiding aandragen als voorkeur voor een eerlijkere verdeling. Meerdere deelnemers benoemen hun zorg om de mogelijke overlast voor dieren en de negatieve impact op het landschap. Enkele deelnemers pleiten voor kernenergie in plaats van zonneparken of windmolens, waardoor energie veel centraler opgewekt zou kunnen worden.

Moet landelijk gebied de stad en industrie helpen met het opwekken van duurzame energie? Een meerderheid van de deelnemers is positief over dit idee. Zo benoemen veel deelnemers dat het logisch en eerlijk zou zijn als het platteland bijdraagt aan de energiebehoeften van stedelijke en industriële gebieden, omdat het nu eenmaal een gezamenlijke transitie betreft. Maar de industrie heeft zelf ook een belangrijke verplichting om bij te dragen; zij zijn immers grootverbruikers van energie en zouden ook alles moeten doen om zo duurzaam mogelijk te werk te gaan en anderen daar niet te veel mee te belasten. De meeste deelnemers zijn het erover eens dat de lasten van duurzame energieopwekking zo eerlijk mogelijk verdeeld moeten worden. Een paar deelnemers vinden dat elke regio zelfvoorzienend zou moeten zijn en dus niet afhankelijk zijn van het landelijke gebied voor energie.

"De steden zijn overvol. En je moet toch solidair zijn. En de industrie brengt geld in het laatje. Dus het platteland moet helpen."

Roosendaal

Op woensdag 30 oktober zijn er straatgesprekken gevoerd in gemeente Roosendaal, bij winkelcentrum Rembrandtgalerij. Bezoekers aan het winkelcentrum, vaak lokale bewoners, zijn bevraagd over hun ideeën over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem. In totaal zijn 20 gesprekken gevoerd.

Rechtvaardigheid

"De energie moet lokaal opgewekt worden"

Voor een rechtvaardig energiesysteem, moeten er met een aantal zaken rekening gehouden worden. Zoals, landschap en milieu, lokale energieopwekking, individuele en collectieve verantwoordelijkheid, en prijs en duurzaamheid. Zo benoemen veel deelnemers dat het belangrijk is om bij duurzame energieopwekking rekening te

houden met het behoud van groen en dieren in de omgeving. Voor sommigen moet het landschap zelfs prioriteit hebben, terwijl anderen juist vinden dat het opwekken van duurzame energie voorrang heeft als dat noodzakelijk is. Lokale opwekking van stroom zou volgens enkele deelnemers de betrokkenheid van inwoners vergroten en hen bewuster maken van energieverbruik, waardoor het draagvlak vergroot. De energietransitie wordt door meerdere deelnemers gezien als een individuele verantwoordelijkheid, maar vinden ook dat een collectieve aanpak belangrijk is als individuen niet in staat zijn om zelf aanpassingen te maken of energie op te wekken, zodat iedereen mee kan komen. Over de balans tussen prijs en duurzaamheid zijn de meningen verschillend; waar sommigen de prijs belangrijker vinden dan duurzaamheid, stellen andere juist de milieuvoordelen voorop. Daarbij worden kerncentrales genoemd als schone en stabiele energiebron.

"Duurzaamheid is belangrijker dan de prijs"

Maar wie gaat er eigenlijk over de transitie naar een duurzaam energiesysteem? Veel deelnemers vinden dat er een balans moet zijn tussen gemeentelijke beslissingen en inspraak van bewoners. Daarin wordt een voorkeur geuit aan een proces waarin inwoners meedenken en de gemeente uiteindelijk knopen doorhakt. De gemeente maakt dan de grote beslissingen, omdat zij veel expertise in huis hebben en dit bijdraagt aan de efficiëntie. Maar, er is ook een duidelijke behoefte aan een andere balans, waarbij de gemeente juist meer de expertise van inwoners ondersteunt. Inwoners betalen immers belasting en dat geeft hen ook het recht om grote beslissingen te maken.

"Overheid en gemeente moeten beslissen. De meerderheid van de bevolking die erover meepraat heeft er geen verstand van dus dat heeft geen zin"

"Overheid heeft een facilitaire rol, zoals energiehubs stimuleren voor uitwisseling"

Betaalbaarheid

Het is wenselijk dat een duurzaam energiesysteem ook betaalbaar wordt en blijft. De meeste deelnemers denken dat dit via subsidies het meest haalbaar is. De subsidies zouden vooral gericht moeten zijn op duurzame maatregelen in plaats van tijdelijke

oplossingen. Daarnaast geven ook meerdere deelnemers aan dat het weer aantrekkelijk gemaakt zou moeten worden om energie terug te leveren aan het net. Enkele deelnemers benadrukken dat vooral mensen met lage inkomens een financieel steuntje in de rug verdienen, om hen te helpen mee te komen in de transitie naar duurzame energie. Het zouden niet alleen mensen met hoge inkomens moeten zijn die kunnen verduurzamen.

Op de vraag hoe de kosten voor energieopwekking verdeeld moeten worden, hebben veel deelnemers hetzelfde antwoord: “de grootste verbruikers betalen het meeste”. Veel deelnemers vinden dat mensen en bedrijven die het meeste energie verbruiken, ook meer zouden moeten betalen. Dat wordt gezien als een eerlijke verdeling. Daarnaast suggereert een aantal deelnemers dat de kostenverdeling niet (alleen) afhankelijk gemaakt moet worden van verbruik, maar van financieel vermogen. Dit valt onder “de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten”. Maar enkele deelnemers pleiten ervoor dat iedereen betaalt naar verbruik, met prijzen die los staan van inkomen.

“Mensen met meer geld mogen ook wel wat meer geld inleggen”

Solidariteit

En doen alle deelnemers al mee in de transitie naar duurzame energie? Veel deelnemers noemen kleine aanpassingen zoals verlichting uitzetten, letten op schakelaars, en de verwarming laag houden. Anderen hebben grotere maatregelen genomen zoals zonnepanelen, warmtepompen, en isolatie (waaronder dubbel of driedubbel glas). Er is ook een groep die aangeeft weinig tot niets te doen, soms vanwege beperkte budgetten of omdat het simpelweg geen prioriteit heeft. Sommigen zeggen dat ze verduurzamingsopties overwegen, zoals de aanschaf van zonnepanelen of een warmtepomp. Een opvallende groep is zich wel bewust van energiebesparing maar doet dit vooral om kosten te besparen, in plaats van om milieuredenen.

“Ik wil uiteindelijk richting een warmtepomp gaan en ik wil iets vaker de fiets pakken”

“Ik heb vrijwel alles in mijn huis verduurzaamd”

En waar moet de duurzame energieopwekking eigenlijk plaatsvinden? En hoe moet dit worden verdeeld over de beschikbare ruimte? Waar moet rekening mee gehouden worden? Veel deelnemers geven de voorkeur aan windmolens in clusters, bij voorkeur op plekken waar ze minder zichtbaar zijn, zoals in de polder, langs snelwegen of buiten stedelijke gebieden. Meerdere mensen vinden dat windmolens ver van woongebieden moeten staan om overlast te beperken. Het idee van gespreide plaatsing wordt ook genoemd, zodat de opwekking en het verbruik meer in balans zijn. Een paar deelnemers hebben geen bezwaar tegen windmolens in de buurt, zolang de overlast minimaal is. Opvallend is dat enkele mensen vinden dat grotere landen zoals China meer verantwoordelijkheid moeten nemen, in plaats van dat Nederland hier grote veranderingen doorvoert. Ook is er een kleine groep die vindt dat er helemaal geen windmolens in de buurt zouden moeten zijn.

“Windmolens in de buurt is goed, maar ik vind ook dat grote landen zoals China meer moeten doen”

“Je moet windmolens gespreid neerzetten, het is logischer om verbruik en opwekking met elkaar te koppelen”

Moet het landelijk gebied stad en industrie helpen met opwekking van energie? De meerderheid van de deelnemers vindt dat het landelijke gebied de steden en industrie moet ondersteunen bij energieopwekking. Er wordt vaak solidariteit genoemd, met de gedachte dat het landelijk gebied de ruimte heeft en iedereen zijn deel moet bijdragen. Sommigen wijzen erop dat hulp niet ten koste mag gaan van de natuur of het groene karakter van het platteland. Er is ook een aantal deelnemers die vindt dat dit niet de verantwoordelijkheid van het platteland is en dat stedelijke gebieden zelf meer oplossingen moeten zoeken.

“Er moet wel iets van hulp zijn vanuit het platteland, maar ik vind dat het niet ten koste moet gaan van het groen in het landelijk gebied”

Steenbergen

Op 30 oktober zijn straatgesprekken gevoerd met inwoners van gemeente Steenbergen. Op de weekmarkt op Westdam werden lokale bewoners bevraagd over hun ideeën bij een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem. Er werd onder andere gevraagd wat zij zelf al doen, of wat zij wenselijk vinden voor de toekomst omtrent duurzamere energie. In totaal zijn 19 personen gesproken.

Rechtvaardigheid

Onder de deelnemers is een sterke consensus dat er voldoende rekening gehouden moet worden met inwoners en dat windmolens en andere energie-installaties niet te dicht bij woongebieden geplaatst moeten worden om overlast te voorkomen. Locaties op zee of in industriële gebieden worden als voorkeursopties genoemd. Ook moeten bewoners voldoende betrokken worden in de besluitvorming rondom de plaatsing van windmolens. Daarnaast is rekening houden met groen en natuur een veelgehoord thema. Veel deelnemers hechten waarde aan het behoud van natuur, met de nadruk op het minimaliseren van het verlies van bomen en groen voor de installaties van windmolens of zonneparken. Nastreven van duurzame energie zonder natuurbehoud zou bijvoorbeeld niet effectief zijn. Een enkele deelnemer benoemt kernenergie als alternatief voor alle windmolens en een ander zegt minder betrokken te zijn in het onderwerp omdat milieu hen niet interesseert.

"De natuur moet niet ten koste gaan van het verduurzamen van onze samenleving. Ik geloof niet dat verduurzamen zin heeft, als we hiervoor bomen gaan kappen."

Wie er over de duurzame energietransitie gaat, is volgens de meeste deelnemers de gemeente. Echter, alleen als de gemeente goed luistert naar de wensen en zorgen van inwoners en als er ruimte is voor overleg. Sommige deelnemers geven aan zich niet voldoende gehoord te voelen door de gemeente en wijzen op een gebrek aan open communicatie. Een andere kleinere groep deelnemers vindt dat er meer zeggenschap zou moeten liggen bij inwoners zelf. De gemeente zou dan een meer ondersteunende en adviserende rol kunnen hebben. Een aantal deelnemers vindt dat de landelijke overheid de regie zou moeten nemen, omdat gemeentes bevooroordeeld zouden kunnen zijn.

"De burgers hebben zeggenschap. De gemeente moet luisteren!"

Betaalbaarheid

Een duurzaam energiesysteem moet betaalbaar zijn. Veel deelnemers stellen voor dat de overheid meer subsidies zou moeten bieden om het systeem betaalbaar te houden voor zo veel mogelijk mensen en met name voor inwoners met lage inkomens. Daarentegen benoemt een deelnemer dat subsidies juist niet efficiënt zijn en alleen energiebedrijven verrijken, in plaats van bewoners. Een aantal deelnemers pleiten voor prijsregulatie, zoals een prijsplafond, zodat prijzen niet boven een bepaald punt kunnen stijgen en inwoners nog verder worden benadeeld. Ook zijn er een aantal deelnemers heel duidelijk voor een vergoeding voor het zelf opwekken van energie. Wel wordt door sommigen daar een kanttekening bij geplaatst; op de terugbetaling voor energie zou wel een limiet moeten zitten, zodat het voor mensen geen

verdienmodel wordt. Een deelnemer benadrukt dat vooral 'zelfbewust gebruik' van belang is, dit betekent dat mensen zuiniger met energie moeten omgaan en op die manier ook kosten kunnen drukken.

"Ik vind dat er een [prijs]plafond moet komen. Op die manier hoeft men zich geen zorgen te maken dat de prijzen nog veel zullen stijgen".

Veel deelnemers benoemen ook dat de zwaarte van de kostenverdeling van energieopwekking vooral bij de grootverbruikers en grootverdieners zou moeten liggen. Mensen en bedrijven die veel verdienen en veel energie verbruiken, zouden meer kunnen bijdragen. Ook hogere belastingen voor deze groepen wordt meerdere keren als rechtvaardig bestempeld. Andere deelnemers pleiten juist voor een eerlijke verdeling van kosten door te betalen naar verbruik, ongeacht inkomen. Dit zou iedereen stimuleren om minder energie te verbruiken. Een enkele deelnemer vindt dat mensen die weinig te besteden hebben wel extra gesteund zouden moeten worden vanuit de overheid, maar dat grootverbruikers van energie niet verder gestraft hoeven te worden.

"Iedereen betaalt wat hij gebruikt. Rijken leveren al genoeg in via belasting".

"Iedereen moet evenveel betalen, want iedereen heeft er even hard voor gewerkt".

Solidariteit

Enkele deelnemers geven aan niet geïnteresseerd te zijn in het milieu of de overstap naar een duurzamer energiesysteem. Voor de een heeft dit met hun leeftijd te maken, voor de ander zijn maatregelen te veel werk omdat ze van plan zijn binnenkort te verhuizen. Daarentegen lijkt de meerderheid van de deelnemers wel stappen te nemen om hun energieverbruik te verminderen en duurzame energie te gebruiken of op te wekken. Veel deelnemers geven namelijk aan zonnepanelen te hebben, of hebben plannen deze aan te schaffen, en een aantal gebruikt een warmtepomp. Sommigen hebben extra isolatie toegevoegd aan hun woning of zijn volledig van het gas af. Daarnaast worden maatregelen als korter douchen, verlichting en verwarming in beperkte ruimtes, en verwarming lager zetten genoemd.

"Wij hebben thuis een warmtepomp staan en hebben 14 zonnepanelen, daarnaast is ook alles goed geïsoleerd en hebben we dubbel glas"

De plaatsing van energie-installaties zoals windmolens moeten volgens veel deelnemers in clusters worden geplaatst en vooral op locaties waar mensen er weinig last van hebben, zoals op zee. Vooral het sentiment "niet in mijn achtertuin" komt vaak voor. Aan de andere kant zijn er ook deelnemers die vinden dat juist spreiding het eerlijkst is, zodat de overlast ook eerlijk verdeeld wordt. Een aantal deelnemers zeggen helemaal geen windmolens te willen vanwege zichtvervuiling, schade aan de natuur en de vervuiling van leefruimte voor dieren. Een paar van hen heeft daarom de voorkeur voor kernenergie, wat volgens hen veel duurzamer is dan windmolens.

"Ik vind de windmolens niet mooi, maar het is wel van belang. Het liefst wil ik ze in clusters in zee".

"Ik heb het liefst dat als ze windmolens willen plaatsen dat ze dit dan verspreid doen over een gebied. Dan heeft iedereen er evenveel last van".

De meerderheid van de deelnemers vindt dat energieopwekking een gedeelde verantwoordelijkheid is en dat de problematiek rondom energie en duurzaamheid gezamenlijk opgelost moet worden. Daarom vinden velen ook dat het landelijk gebied de stad en industrie kan helpen met energieopwekking. Een gemeenschappelijk probleem moet je immers gemeenschappelijk proberen op te lossen. Enkele deelnemers pleiten ervoor om het landelijk gebied hierin te sparen en vooral in te zetten op duurzame energieopwekking op zee, zodat er geen landelijk groen verloren gaat.

"Het landelijk gebied heeft nu eenmaal meer ruimte, dus zij kunnen ook meer ruimte inleveren".

Breda

Op 13 november 2024 werden straatgesprekken gevoerd in Breda op de klimaatmarkt in Moerwijk. Er zijn 43 lokale inwoners geïnterviewd. Zij hebben hun ideeën en opvattingen over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem gedeeld.

Rechtvaardigheid

In meerdere gesprekken over rechtvaardigheid kwam naar boven dat deelnemers behoefte hebben aan meer informatieavonden om beter geïnformeerd te worden over duurzame energie. Deelnemers geven ook aan meer transparantie en toelichting van de gemeente te willen over de voordelen en mogelijkheden van verduurzaming. Daarnaast wordt er vaak genoemd dat de gemeente rekening moet houden met inwoners die krap bij kas zitten en het zich niet kunnen permitteren om te investeren in duurzame energie. Duurzame energie moet voor iedereen mogelijk zijn en daarin ligt een taak voor de gemeente.

"Ik heb wel behoefte aan meer informatieavonden over duurzame energie."

"De gemeente moet rekening houden met de armen. Zij kunnen het zich helemaal niet permitteren."

De meningen over de rol van de gemeente bij de overstap naar duurzame energie zijn verdeeld. Een deel van de deelnemers vindt dat de overheid de beslissingen moet nemen en actief moet optreden, aangezien zij daarvoor gekozen zijn. Er zijn echter ook deelnemers die vinden dat de inwoners meer inspraak moeten krijgen en meer betrokken moeten worden bij beslissingen. Sommigen stellen voor dat de gemeente adviseert en voorstellen doet, maar de uiteindelijke keuze voor verduurzaming bij inwoners laat.

"De gemeente moet mensen meer adviseren [over duurzame energie en energie besparen] maar de keuze moet bij de inwoner blijven"

Betaalbaarheid

Deelnemers vinden dat duurzame energie betaalbaar moet blijven door middel van subsidies van de overheid. Subsidies worden gezien als een manier om de investering voor huishoudens aantrekkelijker te maken, vooral voor mensen met lagere inkomens die het moeilijker vinden om in duurzame oplossingen te investeren. Er wordt herhaaldelijk opgemerkt dat de kosten van de investering vaak niet snel genoeg terugverdiend worden, en dat de overheid meer financiële ondersteuning moet bieden. Sommige deelnemers denken dat subsidies specifiek gericht moeten worden op mensen met een kleine beurs, zodat zij niet buitengesloten worden van verduurzaming. Enkele deelnemers vinden juist dat de overheid geen extra subsidies zou moeten geven en dat mensen zelf financieel verantwoordelijke zijn voor hun verbruik.

"Mensen met weinig te besteden moeten worden gecompenseerd, voor hen is het lastig om duurzaam te leven."

"De investering moet inzichtelijker worden gemaakt. De overheid moet helpen met actief plaatsen en kortingen geven."

De meningen verschillen over hoe de kosten voor energieopwekking verdeeld moeten worden. Meerdere deelnemers vinden dat iedereen gewoon moet betalen voor wat hij/zij verbruikt. Een andere veel voorkomende opvatting is dat rijkere mensen en bedrijven meer zouden moeten bijdragen aan de kosten van (duurzame) energie, zodat mensen met een kleine beurs wat ontlast kunnen worden.

"Mensen met een grotere portemonnee moeten meer betalen zodat mensen met minder ook mee kunnen doen"

Solidariteit

Veel van de deelnemers zijn bewust bezig met hun energieverbruik, bijvoorbeeld door zonnepanelen, isolatie en ledlampen te gebruiken, de verwarming lager in te stellen, korter te douchen of apparaten uit te zetten wanneer deze niet in gebruik zijn. Er waren ook deelnemers die het moeilijk vinden om mee te doen aan verduurzaming, vaak vanwege financiële overwegingen (zoals de investering in zonnepanelen die ze niet terugverdienen of het beperkte financiële middelen). Een aantal mensen geeft aan weinig invloed te hebben op hun energieverbruik of het verduurzamen van de woning omdat ze in een (sociale) huurwoning zitten.

"Ik ben er bewust mee bezig, ik zet de lampen uit en maak geen gebruik van een droger."

"Ik sta er niet persé voor open om me aan te passen, omdat het financieel niet aantrekkelijk is."

De meningen verschillen over de inpassing van nieuwe energie-infrastructuur in de regio. Een deel van de deelnemers geeft de voorkeur aan verspreide plaatsing, bij voorkeur in het buitengebied, zodat er zo min mogelijk overlast is voor mensen. Anderen zijn voorstander van clustering, het liefst bij industrieterreinen om de impact op het landschap te minimaliseren. Sommige deelnemers zijn sterk tegen windmolens in hun directe omgeving en pleiten ervoor dat ze op industriële gebieden of zee geplaatst worden. Er is echter ook een groep die zich geen zorgen maakt over de plaatsing, zolang het maar ver van huizen geplaatst wordt.

"Ik ben voor het clusteren want uitzicht vind ik belangrijk"

"Ik wil de windmolens verspreid over het hele land, vooral bij industriegebieden"

Er is steun voor een samenwerking tussen platteland en stad, waarbij het landelijk gebied de steden ondersteunt, maar de steden ook hun verantwoordelijkheid moeten nemen voor verduurzaming.

Etten Leur

Op 6 november 2024 zijn er straatgesprekken gevoerd in Etten Leur op de markt op het Raadhuisplein. Er is gesproken met 20 inwoners van de gemeente. Zij hebben hun ideeën en opvattingen over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem gedeeld.

Rechtvaardigheid

Deelnemers vinden het belangrijk dat de gemeente goed communiceert met inwoners en hen betreft bij beslissingen, maar de meeste vinden dat de gemeente uiteindelijk wel de regie moet nemen. Deelnemers willen invloed hebben op beslissingen die hen direct aangaan, zoals de locatie van energie-installaties en de financiële haalbaarheid van verduurzaming.

"Ik zou willen dat de gemeente veel meer inspraak laat doen door bewoners. Het is nooit genoeg."

"De gemeente zal de knoop moeten doorhaken maar wel met inbreng van de inwoners."

Deelnemers zien een rol voor de gemeente om bewoners te stimuleren om over te stappen op duurzame energiebronnen. Hierbij vinden deelnemers het belangrijk dat de uiteindelijke beslissing om thuis over te stappen bij henzelf blijft liggen. Zoals of zij van het gas af gaan of niet.

"Ik vind dat de gemeente niet kan zeggen dat we van het gas af moeten. Dat staat nergens vast en is niet realistisch."

Verder vinden deelnemers dat eventuele overlast van nieuwe energie-installaties zoveel mogelijk beperkt moet worden. Het behoud van het uitzicht en de bescherming van dieren en natuur worden vaak genoemd als belangrijke overwegingen. Enkele deelnemers zijn bezorgd over de milieueffecten van zonnepanelen, vooral bij brand of de recycling ervan.

"Er moet goed onderzoek gedaan worden naar het recyclen van oude zonnepanelen en windmolens."

Betaalbaarheid

Als het gaat over de kosten van duurzame energie zijn de meeste deelnemers van mening dat iedereen zijn steentje bij moet dragen door wat meer belasting te betalen. Daar staat tegenover dat er wel extra steun moet zijn voor mensen met een lager inkomen. Bijvoorbeeld in de vorm van subsidies of prijsplafonds, zodat zij minder hoeven te betalen. Subsidies worden gezien als een manier om de lasten eerlijker te verdelen. Daarom vinden deelnemers dat er meer en beter geïnformeerd moet worden over subsidies zodat mensen daadwerkelijk profiteren van de beschikbare steun.

"Ik moest alle kosten voor de aanpassingen zelf ophoesten en dat is wel vrij prijzig. Er moeten subsidies beschikbaar komen voor deze aanpassingen en vanuit de overheid moet er beter geïnformeerd worden over de mogelijkheden voor subsidies."

Wat betreft de verdeling van de kosten van duurzame energie vinden deelnemers dat grote bedrijven en andere grootverbruikers meer moeten bijdragen. Deelnemers vinden het oneerlijk als deze groepen minder betalen dan huishoudens. Grote bedrijven moet hun verantwoordelijkheid nemen omdat zij meestal ook grootverbruikers zijn. Wel realiseren deelnemers zich dat het extra belasten van

bedrijven kan leiden tot verplaatsing naar het buitenland, wat negatieve gevolgen voor Nederland zou kunnen hebben.

"Bedrijven en mensen met een groot vermogen zullen meer moeten betalen."

"Moeilijke vraag, als je de bedrijven meer belast gaan deze wellicht naar het buitenland en dit is slecht voor Nederland, maar ik vind het ook niet rechtvaardig dat zij voordelen krijgen."

Kortom, de meeste mensen zijn voor een solidariteitsprincipe, waarbij grootverbruikers meer betalen, en de huishoudens met minder te besteden ondersteund worden door subsidies en hulpmaatregelen.

Solidariteit

De meeste deelnemers geven aan bereid te zijn om hun eigen energie gebruik aan te passen om bij te dragen aan de energietransitie. Meerdere deelnemers geven aan dat ze hun huishouden verduurzamen door zonnepanelen te installeren, LED-lampen te gebruiken, het huis extra te isoleren en de verwarming lager te zetten. Een aantal deelnemers gaven aan het moeilijk te vinden om te verduurzamen omdat ze in een huurhuis wonen.

"Thuis hebben we zonnepanelen op het dak, een elektrische auto, koken we op inductie en zetten we de verwarming wat lager."

"Het is lastig om grote maatregelen te treffen want we wonen in een huurhuis. Ik heb de spaarlampen vervangen voor LED-lampen en we proberen er op te letten om elektriciteit te besparen."

Wat betreft de plaatsing van windmolens en andere vormen van duurzame energie opwek, geven veel mensen aan dat ze liever windmolens op zee zien, of in onbewoonde gebieden zoals de polder. Ook industriegebieden en langs snelwegen worden vaak genoemd als geschikte locaties. De meeste hebben een voorkeur voor energieclusters in plaats van spreiding over de regio. Deelnemers vinden het belangrijk dat deze energie-infrastructuur niet in de buurt van woongebieden geplaatst wordt en dat het landelijk gebied ook zo veel mogelijk vermeden wordt.

"Ik ben er [grootschalige energie opwek] absoluut geen voorstander van, maar mijn voorkeur gaat uit naar het platteland."

"Ik zou het liefst een cluster plaatsen langs de rijksweg in West-Brabant maar de ideale situatie zou clusters op zee zijn."

Ten aanzien van de vraag of het landelijk gebied de stad en industrie moet helpen met energieopwekking, zijn de meningen verdeeld. De meerderheid is van mening dat iedereen gezamenlijk moet bijdragen aan de oplossing voor het energievraagstuk. Sommigen vinden dat het landelijk gebied kan bijdragen omdat hier meer ruimte is voor de plaatsing van windmolens en zonnepanelen, maar dat de industrie en steden ook verantwoordelijkheid moeten nemen voor energieopwekking. De steden en industriële gebieden moeten namelijk niet te afhankelijk worden van het landelijke gebied vinden deelnemers.

"Het platteland zal hier en daar wel moeten bijdragen omdat we het met zijn alle moeten doen."

"Landelijke gebieden moeten landelijk blijven. Bedrijven mogen meer doen."

Halderberge – Hoeven

Op 14 november stonden we in de ochtend naast de viskraam in Hoeven. In totaal hebben 22 personen deelgenomen aan deze gesprekken over hun ideeën en opvattingen over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem.

Rechtvaardigheid

Ook in Hoeven geven veel mensen aan bezig te zijn met verduurzamen: mensen koppelen hun energiebesparend gedrag aan ontvangen subsidies. Inwoners geven aan vooral te verduurzamen in lijn met wat het financieel oplevert.

Het onderwerp 'regie' komt vaak terug in de gesprekken in Hoeven. Een deel van de deelnemers vindt dat de overheid de regie moet behouden en beslissingen moet nemen zonder te veel inspraak, omdat dit de voortgang kan vertragen. Een ander deel benoemt juist het belang van inspraak: met name jongeren worden specifiek genoemd als een groep die meer betrokken moet worden, omdat zij de toekomst zijn.

Wantrouwen in het systeem en de overheid die beslissingen neemt, komen meerdere keren ter sprake. Sommige deelnemers vinden dat duurzame oplossingen, zoals windmolens, niet efficiënt genoeg zijn om verder op in te zetten. Anderen benoemen

de oneerlijkheid van wat er in Nederland versus andere landen gebeurt, of juist het kabinet wat we in Nederland hebben.

"Leuk die windmolens het is een verdienen model van de overheid, als duurzaamheid zo belangrijk was zouden ze niet al het afval verbranden in Bangladesh."

"Eerst moet de houding veranderen: een aantal landen trekt zich er niks van aan, die breken af wat we hier opbouwen."

Betaalbaarheid

Als het gaat om samen toewerken naar een betaalbaar energiesysteem is men eensgezind: mensen die het financieel moeilijker hebben moeten geholpen worden, maar dan niet wanneer subsidies en andere voordelen later teruggevorderd worden. Veel deelnemers in Hoeven vonden dat verduurzaming structureel goedkoper moet worden, omdat het anders niet haalbaar is voor de meeste mensen.

"Grootgebruikers moeten wel iets meer betalen dan simpele bewoners. Echter moet het ook niet heel veel meer zijn, want anders zullen de bedrijven naar het buitenland trekken waar het goedkoper is, of we gaan het terugzien in de kosten van de producten die we aanschaffen."

"De gemeente doet het goed zoals ze nu doen. Zo krijgen mensen met windmolens in de buurt van hun huis bepaalde toeslagen. Dit is nou een goede oplossing. Het geld stroomt daar binnen zeggen we altijd."

Kernenergie wordt door meerdere mensen genoemd als goedkoper en minder belastend voor het milieu dan windmolens of andere bronnen.

Als het gaat om kostenverdeling, is er brede consensus dat de kosten eerlijk verdeeld moeten worden, waarbij specifieke groepen zoals grootgebruikers of bedrijven wel meer mogen betalen, maar zonder dat dit bedrijven wegjaagt. Ook "meer verbruik is

meer betalen" is een veelgenoemd principe. Dit wordt als eerlijk beschouwd omdat het aansluit bij de hoeveelheid energie die men daadwerkelijk gebruikt.

Solidariteit

Op de stelling dat gebieden in de regio solidair met elkaar moeten zijn om gezamenlijk toe te werken naar een nieuw energiesysteem, reageren de meeste inwoners gelaten: "ja, dat is niet anders". De deelnemers aan de straatgesprekken zijn van mening dat het landelijk gebied kan bijdragen omdat hier meer ruimte beschikbaar is, onder voorwaarde dat stedelijke en industriële gebieden hun deel moeten bijdragen. Bijvoorbeeld door meer zonnepanelen op daken van bedrijven. Er is dus begrip voor het idee dat landelijke gebieden bij moeten dragen, maar men benadrukt dat dit samen moet gaan met inspanningen van de steden en industrie.

"Ze mogen alles overal neerzetten, maar niet in mijn achtertuin, zeggen ze hier. Het moet hier wel in de weilanden en polders. Het is niet anders."

Echter, een aantal deelnemers wil helemaal geen elementen van het energiesysteem in het landschap vanwege inefficiëntie, esthetiek, en het verdienmodel van de overheid.

Op de vraag naar clusteren versus spreiden van elementen in het landschap, reageren inwoners in Hoeven verdeeld. Het gaat er vooral om dat energie goed wordt opgeslagen en direct en dichtbij wordt gebruikt.

"Lokaal voor lokaal, opwek zo dicht mogelijk bij gebruiker."

"Het gaat mis bij de manier van opslaan. Zolang de energie niet voor lange tijd opgeslagen kan worden heeft het geen nut om nog meer maatregelen te gaan treffen."

Oosterhout

Op woensdag 6 november zijn straatgesprekken gevoerd met inwoners van gemeente Oosterhout, op de markt in Zuiderhout. In totaal hebben 16 personen deelgenomen aan deze gesprekken over hun ideeën en opvattingen over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem.

Rechtvaardigheid

Bij duurzame energieopwekking moet goed rekening worden gehouden met de wensen van inwoners zeggen veel deelnemers. Zo benadrukken zij het belang van het voorkomen van overlast, zoals geluidsoverlast of belemmering van het uitzicht. Er wordt voorgesteld om duurzame energieopwekking zo veel mogelijk uit het zicht van mensen te plaatsen. En om omwonenden te compenseren of de mogelijkheid geven om profijt te hebben van energieprojecten in de buurt, bijvoorbeeld met lagere energietarieven. Daarnaast vinden deelnemers dat de focus eerst moet liggen op het verduurzamen van woningen, voordat er wordt gekeken naar grootschalige energieopwekking. Enkele mensen vinden kerncentrales een goede optie vanwege het beperkte afval.

"Ik vind dat de omwonende mee moeten profiteren [van duurzame energieopwekking], door bijvoorbeeld lagere energietarieven aan te bieden."

Wat betreft de rol van de gemeente in de overstap naar duurzame energie, wordt vaak gezegd dat de gemeente moet overleggen met de buurtbewoners en hen actief moet betrekken bij de besluitvorming. Deelnemers noemen hierbij open avonden, informatieavonden of actieve communicatie (bijvoorbeeld via brieven of e-mails). Sommigen vinden dat de gemeente de beslissingen mag nemen zolang inwoners goed op de hoogte gehouden worden. De meerderheid vindt wel dat als de gemeente beslissingen neemt over het overstappen op duurzame energie, ze ook actief regelingen voor subsidies en andere maatregelen moet aanreiken.

"Ik vind dat de gemeente heel goed moet overleggen met de buurtbewoners. Dit gebeurt momenteel niet goed."

"Altijd in overleg met buurtbewoners, zij weten tenslotte wat het beste is voor de buurt."

Betaalbaarheid

In de meeste gesprekken werd de nadruk gelegd op het betaalbaar houden van energie voor mensen met een kleine portemonnee. Er klinkt verdeeldheid over hoe dit te combineren met verduurzaming want deelnemers associëren dit vaak met hogere kosten of investeringen. Om duurzame energie betaalbaar te houden, wordt voorgesteld dat de overheid subsidies biedt, vooral voor mensen met een lager inkomen, zodat zij ook kunnen verduurzamen.

"Zorg voor subsidies en prijsplafonds die de prijzen reguleren."

"Ik heb liever goedkope stroom die misschien minder duurzaam is dan duurzame stroom waar ik meer voor betaal."

Wat betreft de verdeling van de kosten van energie vinden meerdere deelnemers dat grootverbruikers en bedrijven meer zouden moeten betalen, zodat huishoudens met minder te besteden wat ontlast kunnen worden. Daarnaast vinden deelnemers dat de overheid financiële steun moet bieden aan de meest kwetsbaren.

Solidariteit

Meerdere deelnemers vertelden bezig te zijn met het aanpassen van hun energiegebruik. Bijvoorbeeld door LED-verlichting te gebruiken, korter te douchen, of het kiezen voor fietsen in plaats van autorijden. Een aantal hebben geïnvesteerd in een warmtepomp of efficiënte Cv-ketel, zonnepanelen en de isolatie van hun huis. Er waren ook deelnemers die aangaven het gevoel te hebben dat ze weinig kunnen doen omdat ze in een huurwoning wonen en afhankelijk zijn van de woningcorporatie.

"Ik ben er niet echt mee bezig. Ik heb een huurhuis, dus ik kan zelf niks aanpassen in mijn huis om te verduurzamen."

"Wij zijn er druk mee bezig, zo hebben wij 3-dubbel glas. Geïsoleerde kozijnen, ik douche korter. Ook trek ik alle stekkers uit de contacten."

Wat betreft de plaatsing van energie-infrastructuur, wordt vaak voorgesteld dit te plaatsen bij industriegebieden, langs snelwegen, of op zee, waar het minder overlast veroorzaakt. Deelnemers geven aan een voorkeur te hebben om de energie-infrastructuur te verspreiden over het platteland en onbewoonde gebieden op te zoeken. Of in clusters aan de randen van steden om de verstoring van het open landschap te beperken.

"Ik denk dat we sowieso al te laat zijn om het milieu te redden. Maar als we het toch gaan proberen, liever dicht bij elkaar waar de hoogste marge te behalen valt."

Deelnemers vinden dat het landelijke gebied best mag bijdragen aan de energiebehoefte van steden en industriële gebieden. Maar ze vinden het wel zo eerlijk als steden en industriële gebieden ook hun best doen om eigen energievoorzieningen te regelen. Er wordt door meerdere deelnemers benadrukt dat het platteland gecompenseerd moet worden voor de extra energie-infrastructuur in het gebied. Ook vinden deelnemers dat de bijdrage van het platteland niet onevenredig groot mag zijn.

"Het landelijk gebied zal in beperkte mate bij moeten dragen omdat we met zijn alle naar een oplossing werken. Echter kun je niet alle tekorten uit de steden verhalen op het platteland."

Landelijke gebieden

“Hou het zo veel mogelijk in de buurt: profiteren van de opwek is goed, en laat het overschot van zonnepanelen van de buren afnemen in de wijk. Deelenergie, net als deelauto's!”

Samenvatting landelijk gebied

De gemeenten die in landelijk gebied liggen zijn:

- Altena
- Rucphen
- Zundert
- Alphen-Chaam
- Baarle-Nassau

Rechtvaardigheid

In de landelijke gebieden komen **landschapsbehoud, lokaal maatwerk en transparantie en eerlijkheid** terug als belangrijke voorwaarden voor een rechtvaardig energiesysteem.

1. Landschapsbehoud

Een rechtvaardig energiesysteem moet rekening houden met natuur, landschap en leefomgeving. Veel deelnemers benadrukken dat energie-installaties de natuur en het uitzicht zo min mogelijk mogen schaden. Behoud van dorpskarakter en historische panden wordt als belangrijk gezien.

2. Lokaal maatwerk

Deelnemers benadrukken de noodzaak van lokaal maatwerk, zoals specifieke energieoplossingen die passen bij de omgeving. Ook samenwerking tussen gemeenten en met het bedrijfsleven wordt als essentieel gezien. Sommigen zien liever dat professionals en experts een grotere rol spelen bij beslissingen.

3. Eerlijke overheid

Er is kritiek op de wispelturige regelgeving en het inefficiënte beleid, wat het vertrouwen schaadt. Het inconsistente beleid en gebrek aan toezicht op subsidies leidt tot wantrouwen jegens de overheid. Transparantie over

keuzes, dilemma's en kostenverdeling is essentieel om vertrouwen terug te winnen.

Betaalbaarheid

De meerderheid van de gesproken inwoners steunt een eerlijk systeem gebaseerd op **progressieve tarieven en toegankelijke subsidies, gericht op inkomensafhankelijkheid en lokaal profijt.**

1. Eerlijkheid

Inwoners zijn het erover eens dat een duurzaam energiesysteem eerlijk en toegankelijk moet zijn. Het gebruik van subsidies wordt breed gesteund, met name om mensen met lagere inkomens te helpen bij verduurzaming. Er is frustratie over wispelturig beleid, wat investeringen in verduurzaming ontmoedigt.

2. Betaalbaarheid en verdelen van kosten

De meeste deelnemers noemen "betalen naar verbruik" als eerlijke verdeling, met progressieve tarieven voor grootverbruikers en hogere inkomens. Een minderheid vindt dat iedereen naar eigen verbruik moet betalen, ongeacht inkomen.

3. Lokaal profijt

Er is brede steun voor lokaal profijt van duurzame energie, zoals financiële voordelen voor bewoners in de nabijheid van energie-installaties. Ook de financiële voordelen voor zelfopwekkers, zoals kortingen voor zonnepanelenbezitters, worden vaak genoemd. Het kan niet zo zijn dat bewoners met goede wil gestraft worden voor hun inzet.

Solidariteit

Ook in de landelijke gebieden past de meerderheid van de inwoners hun

energieverbruik al aan. Dit gebeurt bijvoorbeeld door zonnepanelen te plaatsen, huizen te isoleren en bewuster met energie om te gaan. Mensen in huurwoningen ervaren hier echter belemmeringen en pleiten voor strengere verplichtingen voor verhuurders. Sommigen geven aan niets te willen veranderen, vaak vanwege kosten of twijfels over de duurzaamheid van bepaalde technologieën, zoals warmtepompen. De thema's die we veel terug zien komen: **solidariteit om bij te dragen vanuit het landelijk gebied**, wederom verdeeldheid over **clusteren vs. spreiden en zorgen over landschappelijke inpassing**.

1. Solidariteit om bij te dragen vanuit landelijk gebied

Het merendeel van de gesproken inwoners ziet het landelijke gebied als logische locatie voor energie-installaties, gezien de beschikbare ruimte en windvoordelen. Inwoners zijn bereid om een bijdrage te leveren aan de stedelijke energiebehoeften, zolang dit gepaard gaat met voordelen voor het platteland. Zoals inkomsten of andere vormen van compensatie. Een minderheid stelt dat steden en industrie zelfvoorzienend moeten zijn en eigen maatregelen moeten treffen, zoals het benutten van daken voor zonnepanelen.

2. Voorkeur voor clustering of spreiding

Meningen zijn verdeeld over clustering versus spreiding van energie-installaties. Ongeveer de helft geeft de voorkeur aan clustering op locaties met weinig hinder, zoals op zee, langs snelwegen, of in industriegebieden. Anderen pleiten voor spreiding om lasten eerlijker te verdelen en ecologische schade te beperken. Zonnepanelen op daken hebben brede steun als voorkeursoptie.

3. Landschappelijke inpassing

Inwoners hechten veel waarde aan behoud van natuur en landschap. Installaties mogen geen grote visuele of auditieve overlast veroorzaken, en locaties zoals weilanden, snelwegen, en industrieterreinen worden als geschikter gezien dan nabij woonwijken. Er is bezorgdheid over schade aan biodiversiteit en landbouwgrond.

Altena – Wijk en Aalburg

Op dinsdag 22 oktober zijn straatgesprekken gevoerd met inwoners van gemeente Altena, op de markt in Wijk en Aalburg. In totaal hebben 18 personen deelgenomen aan deze gesprekken over hun ideeën over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem.

Rechtvaardigheid

Deelnemers benoemden vaak dat in een rechtvaardig energiesysteem rekening gehouden wordt met de natuur, het landschap en dieren. Dit betekent dat er geen bomen gekapt worden en dat er extra aandacht moet gaan naar het behoud van leefomgevingen van dieren. Maar ook de leefomgeving van de mens mag niet te veel lijden; het plaatsen van duurzame energiebronnen zoals zonnepanelen en windmolens moeten geplaatst worden op plekken die het landschap niet verstoren. Er is ook een voorkeur voor lokale energieopwekking, waarbij de omgeving profiteert. Opvallend zijn de suggesties voor aardwarmte en waterkracht als interessante opties en het idee dat kernenergie in de toekomst een veilige en duurzame energiebron zou kunnen zijn. Enkelen zijn ook voor gaswinning, mits huizen aardbevingsbestendig worden gemaakt.

"Ik vind het belangrijk dat de omgeving er netjes uitziet. Leefbaarheid is belangrijk, ook als er nog meer windmolens komen".

Op de vraag over wie moet of mag beslissen over een overstap naar duurzame energie, noemen veel deelnemers de gemeente als belangrijke speler. Maar, veel deelnemers benoemen ook dat de gemeente niet alles mag beslissen; het is belangrijk dat inwoners goed geïnformeerd worden en betrokken kunnen zijn in het besluitvormingsproces. Het is belangrijk dat de gemeente goed luistert naar inwoners en ondernemers, en samen met hen plannen maakt. Ook een goede samenwerking tussen gemeentes wordt daarbij benoemd als een belangrijk aandachtspunt.

"De verantwoordelijkheid ligt bij gemeentes, echter zit nu ook groot verschil tussen gemeentes"

Betaalbaarheid

Veel deelnemers noemen de behoefte aan een toegankelijk energiesysteem, waarbij ook mensen met een kleine beurs de mogelijkheid hebben om duurzame energie af te nemen en hun woningen te verduurzamen. Deelnemers noemden oplossingen zoals subsidies, extra belasting voor grootverbruikers en bewustwordingscampagnes rondom energiebesparing. Daarnaast benoemden enkelen het bouwen van kerncentrales voor betaalbare energie of het gebruik van een beloningssysteem voor zuinig energiegebruik. Sommige deelnemers twijfelden aan de financiële haalbaarheid op de lange termijn, of de effectiviteit van subsidies.

"Iedereen moet betalen wat hij nodig heeft. Soms moeten mensen dan zuinig zijn"

Waar veel deelnemers het wel over eens waren, is dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Dit betekent dat grootverbruikers en mensen met een hoger inkomen meer zouden moeten betalen. Bijvoorbeeld, door middel van progressieve tarieven, waarbij je meer betaalt als je meer energie afneemt. Daarbij wordt wel een uitzondering genoemd: als je meer energie moet afnemen wegens

gezondheidsredenen. Om de kosten en baten eerlijk te verdelen, kunnen lokale energievoorzieningen ervoor zorgen dat lokale bewoners financieel meeprofiteren van energieopwekking.

"Grootverbruikers zouden meer mogen betalen, maar dan bedoel ik wel echt de grotere bedrijven en niet scholen of gezinnen. Ze moeten kijken naar het verbruik en het inkomen"

Solidariteit

Veel deelnemers gaven aan al maatregelen te nemen om hun energieverbruik laag te houden of om zelf energie op te wekken. De installatie van zonnepanelen werd door meerdere deelnemers genoemd. Andere maatregelen zijn het verduurzamen van woningen door o.a. isolatie of hybride pompen, maar ook het zo min mogelijk gebruiken van gas en elektriciteit door apparaten op slimme tijden te gebruiken en

het licht uit te doen. Enkele deelnemers gaven aan niets te willen veranderen aan hun energieverbruik, of uitte zorgen over de duurzaamheid van warmtepompen.

Over de plaatsing van energie-installaties hebben veel deelnemers zorgen; met name met betrekking tot de esthetische en ecologische impact van windmolens of zonnepanelen. Veel van hen zijn daarom voorstander van het spreiden van installaties, om de natuur te beschermen. Daarentegen zijn er ook een aantal deelnemers tegen spreiding van installaties en hebben juist een sterke voorkeur voor clustering. Ook kerncentrales worden door enkele deelnemers genoemd als voorkeursoptie.

"Ik heb liever een kerncentrale. Mij lijkt groene stroom niet goed voor de biodiversiteit. De windmolens op zee zijn niet goed voor de vissen"

Onder de deelnemers was er veel verdeelheid over de vraag of het landelijk gebied moet bijdragen aan de energievoorziening van steden en industrie. Sommigen vinden dat deze gebieden zelfvoorzienend moeten zijn en dat de stad moet veranderen. Anderen zijn voor een samenwerking en het delen van energie tussen stedelijke en landelijke gebieden. Een aantal deelnemers benadrukt dat het landelijk gebied geen extra druk moet ondervinden van de stedelijke energiebehoeften.

"Als we energie over hebben, dan moeten we dit delen met de burens"

Rucphen

Op 31 oktober zijn straatgesprekken gevoerd met inwoners van gemeente Rucphen, op de lokale markt. In totaal zijn 19 inwoners gesproken over hun ideeën bij een duurzaam energiesysteem, wat zij zelf al doen en hoe het volgens hen in de toekomst zou moeten gaan.

Rechtvaardigheid

Volgens veel deelnemers moet er in een duurzaam energiesysteem aandacht zijn voor landschapsbehoud, een collectieve aanpak en betaalbaarheid. Er moet bijvoorbeeld rekening gehouden worden met de visuele impact van energie-installaties en het landschap moet zo min mogelijk vervuild worden. Een paar deelnemers stellen specifieke locaties voor, zoals op daken van bestaande gebouwen of langs snelwegen. Natuurbehoud wordt door sommige benoemd als een belangrijk element om rekening mee te houden. Daarnaast zeggen ook meerdere deelnemers dat energieopwekking een gezamenlijke inspanning moet zijn, waarbij de lasten en de beslissingen collectief gedragen worden. Ook is betaalbaarheid belangrijk; niet iedereen heeft zelf de middelen om duurzame aanpassingen te betalen.

"Het moet in het landschap passen en we moeten het samen doen"

De meerderheid van de deelnemers vindt dat de gemeente leiding mag nemen in de beslissing over de overstap naar een duurzamer energiesysteem, mits dit in goed overleg gaat met inwoners. Inwoners moeten voldoende inspraak krijgen en wel instemmen met de plannen vanuit de overheid. Daarentegen zeggen ook een aantal deelnemers dat de gemeente de definitieve beslissingsmacht heeft, mogelijk als uitvoerend orgaan voor de landelijke overheid. Enkele deelnemers stellen voor dat de gemeente pas zou kunnen doorzetten met plannen als daar bijvoorbeeld tweederde van de bewoners het eens is met de plannen. Een andere kleine groep deelnemers stelt een radicalere houding vanuit de overheid voor, waarbij snel beslissingen genomen mogen worden, om de energietransitie door te zetten.

"Gemeente moet defintief besluit maken, maar wel met instemming van bewoners"

Betaalbaarheid

Om een duurzaam energiesysteem betaalbaar te houden, stellen de meeste deelnemers voor om meer subsidies beschikbaar te maken. Dit wordt vaak benoemd in relatie tot steun aan mensen en gezinnen met lagere inkomens, zodat ook zij verduurzamingsmaatregelen kunnen treffen. Ook vergoedingen voor terugleveren van stroom wordt een aantal keer genoemd. Het moet volgens deze deelnemers wel rendabel zijn voor huishoudens om zonnepanelen te installeren, bijvoorbeeld. Ook een aantal deelnemers noemen het belang van betrouwbaar beleid; de overheid moet gemaakte afspraken en beloftes goed nakomen en consequent zijn over subsidies en kortingen, zodat burgers weten waar ze aan toe zijn.

"Mensen willen wel, maar we moeten ze prikkels geven om die investering te willen blijven doen. Allerlei regels en veranderingen maken het onaantrekkelijk. Mensen moeten zekerheid hebben dat ze de investeringen terugverdienen"

De meerderheid van de deelnemers vindt dat grootverbruikers meer moeten betalen om de kosten voor energieopwekking te dekken. Met name de (vervuilende) industrie wordt genoemd, maar sommigen wijzen ook naar huishoudens die veel energie verbruiken. Verschillende deelnemers zijn van mening dat hogere inkomens een groter aandeel in de kosten moet dragen dan lagere inkomens, of dat er boven een bepaald inkomensgrens meer betaald moet worden. Een minderheid van de deelnemers zegt dat iedereen moet betalen naar eigen verbruik, ongeacht inkomen of hoeveelheid verbruik.

"Als ze vervuילend zijn, vind ik dat ze meer moeten betalen. Maar die niet vervuilen en van nu zijn voor de maatschappij mogen wel een goedkoper tarief krijgen".

Solidariteit

Veruit de meeste deelnemers passen hun energieverbruik op de een of andere manier al aan. Veel deelnemers noemen isolatie van hun huis, zoals het gebruik van HR++ glas en algemene woonisolatie. Maar ook zonnepanelen wordt vaak genoemd en meerdere deelnemers koken op inductie in plaats van met gas. Regelmatig wordt benoemd dat deelnemers korter douchen, of dat ze andere aanpassingen maken, zoals meer fietsen en het openbaar vervoer gebruiken in plaats van de auto.

"Warmtepomp, volledig elektrische auto, vloerverwarming, zonnepanelen en zonneschermen. Omdat ik dit kan betalen en het goed is voor het milieu"

Veel deelnemers vinden dat het landelijk gebied de stad en industrie wel kan helpen met energieopwekking, maar wel met oog voor behoud van leefbaarheid van het gebied en bescherming van het groene landschap. Ook samenwerking tussen landelijk gebied en stad of industrie wordt vaak genoemd, zo stelt een deelnemer voor dat alle stallen kunnen worden gebruikt om zonnepanelen op te plaatsen. Enkele deelnemers zijn sterk van mening dat de stad en industrie zichzelf moeten redden, vooral om dat zij subsidies (kunnen) ontvangen voor de energietransitie.

"Landelijk gebied moet deels de stad helpen. Echter moet de industrie het zelf uitzoeken in verband met de subsidies die ze toch al krijgen".

Landschappelijke inpassing

Meningen zijn verdeeld over waar en hoe windmolens, of andere energie-installaties geplaatst moeten worden. Ongeveer de helft van de deelnemers is van mening dat ze het best gespreid geplaatst kunnen worden, bijvoorbeeld op weilanden of in het buitengebied. De anderen geven juist de voorkeur aan geclusterde opstelling, het liefst buiten hun eigen zicht. Windmolens op zee wordt bijvoorbeeld genoemd als optie, om visuele impact te beperken. Niet alleen de visuele impact, maar ook de auditieve impact wordt belangrijk gevonden. Geluid van windmolens wordt namelijk vaak genoemd als belangrijk probleem in het gebied. Daarom vinden veel deelnemers dat windmolens niet in de buurt van woonwijken moeten staan. Langs de snelweg zou dan een betere optie zijn. Bescherming van het bestaande groene landschap wordt ook door veel deelnemers benoemd. Er wordt een duidelijke bezorgdheid geuit over de impact van energie-installaties op natuur en biodiversiteit.

"Het geluidsoverlast is wel een belangrijk punt, ik zou daar niet te dicht bij in de buurt willen wonen".

Zundert

Op 31 oktober zijn straatgesprekken gevoerd met inwoners van de gemeente Zundert. In totaal zijn 30 personen gesproken over een duurzamer energiesysteem en welke keuze zij (zouden) maken voor een rechtvaardig, betaalbaar en solidair systeem. Deze gesprekken vonden plaats op de markt op het Nassauplein.

Rechtvaardigheid

Volgens de deelnemers aan de straatgesprekken, moet in een duurzamer energiesysteem rekening gehouden worden met betaalbaarheid en toegankelijkheid, landschapsbehoud, eerlijke verdeling van kosten, inspraak van bewoners, stabiele regelgeving en divers aanbod van energiebronnen. Veruit de meeste deelnemers benadrukten dat er rekening gehouden moest worden met de financiële situatie van mensen, aangezien niet iedereen verduurzaming kan betalen. Dit sluit aan bij de

eerlijke verdeling van duurzame energie en verdeling van kosten die door een aantal deelnemers werden genoemd. Daarnaast werd ook de zorgvuldige plaatsing van energie-installaties veel genoemd; hinder voor bewoners moet beperkt blijven en het landschap moet beschermd worden. Er moet bij voorkeur worden gekozen voor het plaatsen van energie-installaties langs snelwegen en bedrijventerreinen. Het spreiden van windmolen over de regio's zorgt bovendien voor een eerlijke verdeling van de lasten. Een aantal deelnemers benoemden dat steeds wisselende regelgeving ontmoedigend werkt, dus dat de overheid daar consequent in moet blijven.

"De energie moet goed verdeeld worden, of je nu rijk of arm bent en het moet ook niet uitmaken waar je woont"

De samenwerking tussen gemeente en inwoners wordt ook door veel deelnemers genoemd. Volgens een aantal inwoners moet de gemeente beslissingen kunnen maken in de overstap naar een duurzaam energiesysteem, maar wel als inwoners kunnen meepraten over duurzame energiebeslissingen in hun omgeving en daarover hun behoeftes kunnen uiten. Sommige deelnemers vinden dat beslissingen zowel lokaal door gemeenten als landelijk gemaakt moeten worden. Er moet dan wel ruimte blijven voor lokaal maatwerk. Ook zijn er een aantal deelnemers die zelfbeschikking erg belangrijk vinden; mensen zijn van mening dat zij over hun eigen huis moeten kunnen beslissen zonder dat de gemeente hen ergens toe dwingt. Een enkele deelnemer pleit liever voor beslissingen door professionals en experts, met beperkte lokale inspraak.

"Bewoners moeten meer inspraak krijgen, vooral mensen die verstand hebben van dit onderwerp".

"Er moet een landelijk beleid komen, maar er moet ook lokaal beslist kunnen worden".

Betaalbaarheid

Subsidies en overheidssteun worden vaak genoemd als een noodzakelijke maatregel om duurzame energie betaalbaar te houden. De overheid zou ook een belangrijke rol kunnen hebben in inkomensgerelateerde regelingen die verduurzaming betaalbaar maken voor mensen met lagere inkomens. Over prijsplafonds zijn de meningen wel verdeeld; waar sommigen de effectiviteit voor duurzaam gedrag betwijfelen, pleiten anderen er juist voor om de kosten te beperken voor mensen met lage inkomens. Wat veel genoemd wordt is het idee dat winst uit duurzame energieopwekking voelbaar zou moeten zijn voor mensen uit de omgeving; bijvoorbeeld mensen die hinder ervaren van windmolens en ander installaties zouden financieel moeten profiteren of direct voordeel moeten hebben van energie. Een enkele deelnemer oppert nog het idee voor laagdrempelige toegang tot energiecoaches, bijvoorbeeld voor jonge mensen met oude huizen, om hen te helpen met verduurzaming.

"Met verschillende reglementen vanuit de EU moeten er ook overheidssubsidies komen en ik vind dat ook iedereen een stukje moet meebetalen".

Op de vraag over hoe de kosten voor energieopwekking verdeeld moeten worden, antwoorden de meeste deelnemers dat iedereen zou moeten betalen naar gebruik. Iedereen betaalt dan in principe hetzelfde, alleen afhankelijk van de hoeveelheid energie die wordt verbruikt. Wel wordt vaak de

grootverbruiker, zoals bedrijven, genoemd als uitzondering. Die zouden meer mogen betalen. Sommige deelnemers vinden dat ook de kosten inkomensafhankelijk zouden mogen zijn, waarbij lagere inkomens minder betalen dan hogere inkomens. Een aantal deelnemers geeft aan dat mensen die zelf duurzame energie opwekken, minder zouden moeten betalen, als stimulans voor eigen opwekking.

"Mensen die al duurzaam energie opwekken door middel van zonnepanelen of een warmtepomp minder laten betalen".

Solidariteit

Er zijn maar een paar inwoners gesproken die weinig tot niets doen aan verduurzaming. De meeste deelnemers geven aan op verschillende manieren al hun energiegebruik aan te passen. Zonnepanelen worden het vaakst genoemd, maar ook isolatie en HR++ glas zijn veel voorkomende maatregelen. De verwarming lager zetten en bewuster omgaan met energiegebruik wordt vaak genoemd, evenals het gebruiken van energiezuinige apparaten, zoals elektrische auto's, inductiekookplaten en warmtepompen. Ook zijn er enkele deelnemers die slimme meters en apps gebruiken om inzicht te krijgen in hun eigen energiegebruik.

"We hebben zonnepanelen. Hier maken wij ook echt gebruik van, zo wachten wij bijvoorbeeld bij het afwassen tot de zon schijnt, om dan de vaatwasser aan te doen".

De meeste mensen vinden dat windmolens en zonneparken geplaatst moeten worden op plekken waar ze zo min mogelijk hinder veroorzaken, bijvoorbeeld in het buitengebied of langs snelwegen, of geclusterd, zodat alleen een klein gedeelte van een gebied er last van heeft. Aan de andere kant komt het argument voor spreiding bijna even vaak voor, zodat de lasten eerlijker verdeeld worden over het gebied. Een aantal keer wordt benoemd dat zonnepanelen bij voorkeur worden geplaatst op daken van gebouwen, in plaats van op de grond.

"Wij hebben liever dat windmolens en zonneparken verspreid over het gebied staan. Clusters zijn onrechtmatig. Dat is puur om geld te verdienen".

Deelnemers reageren overwegend positief op de stelling dat het landelijke gebied de steden en industrie moeten helpen met opwekken van duurzame energie. Wel benadrukken een aantal deelnemers dat als de landelijke gebieden de lasten dragen, zij ook de voordelen ervan moeten ontvangen. Toch is ook een kleine groep deelnemers tegen dat idee, vooral omdat bedrijven en steden ook eigen maatregelen zouden moeten (kunnen) treffen.

"Dit is een wisselwerking, ze moeten elkaar aanvullen. Als het platteland de lasten krijgt, moeten ze ook de lusten krijgen"

Landschappelijke inpasbaarheid

Veel deelnemers vinden dat de plaatsing van energie-installaties gespreid moet plaatsvinden, zodat niet één regio onevenredig belast wordt. Daarnaast moet er vooral voor locaties gekozen worden die hinder beperken en het bestaande (groene) landschap niet te veel verstoren, zoals langs bestaande infrastructuur en industrie. Het belang van de beperking van schade aan natuur of landbouwgebied wordt door de meeste deelnemers onderschreven.

"Zo veel mogelijk langs snelwegen plaatsen. Hier heeft toch niemand last van".

Alphen-Chaam

Op 14 november zijn straatgesprekken gevoerd in Alphen. In totaal zijn 19 personen gesproken over een duurzamer energiesysteem en welke keuze zij (zouden) maken voor een rechtvaardig, betaalbaar en solidair systeem. Deze gesprekken vonden plaats op de markt op het Sint-Willibrordplein.

In Alphen spraken we veel inwoners die al bezig zijn met verduurzaming. Veel mensen hebben hun huis geïsoleerd en/of een warmtepomp geplaatst. Dit wordt vaak als belangrijkste stap genomen. Een aantal deelnemers heeft zonnepanelen geïnstalleerd, maar sommigen zien hiervan af vanwege beperkingen (bijvoorbeeld huurwoningen) of teleurstelling over regelgeving. Huurders geven aan dat ze weinig mogelijkheden hebben om hun woning verder te verduurzamen en hierdoor minder gemotiveerd zijn.

Rechtvaardigheid

Omwonenden, natuur en boeren zijn de belangrijkste groepen waarmee rekening moet worden gehouden. Veel mensen benadrukken dat hinder zoveel mogelijk beperkt moet worden, bijvoorbeeld door zorgvuldige locatiekeuzes en compensatie. Er is ook kritiek op inefficiënt beleid en infrastructuur, wat het vertrouwen in de overheid ondermijnt. Verschillende deelnemers noemen de "chaos in Den Haag" en vinden het beleid oneerlijk, vooral voor degenen die al stappen hebben gezet.

"Eerlijkheid gaat om iets heel anders: subsidies worden weggegeven zonder controles, en het rijk geeft wisselende signalen. Is het in en door Den Haag wel eerlijk geregeld? Los eerst dat maar eens op, en kom daarna met deze vragen."

"Doen wat nodig is! Maar... dan moet de overheid niet wispelturig zijn, en dat is nu wel het geval."

Sommige inwoners in Alphen zien een grotere rol voor de landelijke overheid, terwijl anderen volledige keuzevrijheid voor burgers willen behouden. De reacties benadrukken het belang van transparantie over keuzes en dilemma's bij zowel het opwekken van duurzame energie als de besluitvorming rondom de energietransitie.

Betaalbaarheid

Alle inwoners zijn het eens over het belang van eerlijkheid en toegankelijkheid bij de kosten en betaalbaarheid van duurzame energie. Er zijn echter verschillende perspectieven op de precieze invulling. Men vindt subsidies een belangrijke maatregel, maar de uitvoering moet transparant en gericht zijn. Het idee van een energieplafond of kortingen voor duurzame initiatieven wordt breed ondersteund. Inwoners van Alphen zijn kritisch op de betaalbaarheid op de lange termijn, en benoemen de wens tot innovatie (bijvoorbeeld kernenergie) en betere verdeling van energieoverschotten.

"Betalen naar verbruik" wordt het vaakst genoemd als eerlijk principe. Sommigen pleiten voor progressieve tarieven: hogere kosten voor grootgebruikers en rijke huishoudens.

"Ik vind: als je groene energie gebruikt die je zelf opwekt, moet je daar überhaupt niet voor betalen."

Solidariteit

Frustratie over het huidige beleid wordt genoemd, vooral door mensen die al geïnvesteerd hebben in verduurzaming.

De meerderheid geeft de voorkeur aan clustering van elementen in het energiesysteem, bij voorkeur op zee of in industriegebieden. Dit wordt gezien als een manier om overlast te beperken. Enkele deelnemers pleiten voor verspreiding van windmolens over Nederland, zodat de lasten en voordelen eerlijker verdeeld worden.

"Er moeten toch mogelijkheden zijn om batterijen in te gaan passen in het landschap? Daar hoeft niemand te zijn, ze kunnen misschien bedekt worden?"

"Ik vind dat het meer geïntegreerd moet worden in woonwijken: batterijen op parkeerplaatsen bv. NL Moet geen grijs land worden, behoud de natuur!"

Sommigen vinden dat landelijke gebieden onevenredig belast worden met energieopwekking en dat steden en industrie meer moeten bijdragen. Een klein aantal deelnemers vindt dat steden zelfstandig plannen moeten maken en niet afhankelijk moeten zijn van landelijke gebieden.

Baarle-Nassau

Op 12 november zijn straatgesprekken gevoerd met (Nederlandse) inwoners van de gemeente Baarle-Nassau. In totaal zijn 21 personen gesproken over een duurzamer energiesysteem en welke keuze zij (zouden) maken voor een rechtvaardig, betaalbaar en solidair systeem. Deze gesprekken vonden plaats op de markt op het Sint-Annaplein.

In Baarle-Nassau is op verzoek van de gemeente niet gevraagd naar de landschappelijke inpassing van bv. windmolens, batterijen en stroomvoorzieningen.

Rechtvaardigheid

Natuurbehoud, het volop gebruiken van daken en beperken van de visuele impact zijn veel terugkomende thema's bij de overgang op een duurzaam energiesysteem. Veel deelnemers vinden dat duurzame energieopwekking de natuur niet mag schaden. Het uitzicht en de esthetiek van het landschap en de dorpen zijn voor veel mensen belangrijk. Sommige deelnemers in Baarle-Nassau benadrukken dat historische panden en het dorpskarakter niet mogen worden aangetast.

Als het gaat om de rolverdeling tussen inwoners, overheid en bedrijfsleven (wie neemt initiatief), vindt het merendeel van de gesproken deelnemers in Baarle-Nassau dat inwoners zelf moeten kunnen beslissen en dat de gemeente of overheid niet te veel mag opleggen. Sommige deelnemers voelen zich niet gehoord, wat leidt tot wantrouwen en frustratie.

Er is brede consensus dat de regio bewoners meer moet betrekken bij besluitvorming, bijvoorbeeld door betere communicatie. Sommigen erkennen dat de gemeente de knopen moet doorhakken, omdat de overheid het algemeen belang overziet. Deze inwoners wijzen op de rol van verkiezingen en democratisch mandaat.

"Iedereen moet een stem krijgen. De gemeente hakt de knopen door. Die overziet het algemeen belang."

Betaalbaarheid

Het merendeel van de deelnemers noemt subsidies als een oplossing om een duurzaam energiesysteem betaalbaar te houden, vooral gericht op mensen met lage inkomens of voor aanschaf van zonnepanelen en andere duurzame technologieën. Een klein aantal mensen is tegen subsidies omdat ze uiteindelijk ook door de belastingbetaler worden bekostigd.

Als het gaat om de verdeling van kosten, wordt meermaals genoemd dat grootgebruikers en mensen met hogere inkomens meer moeten betalen, terwijl verbruikers met lage inkomens geholpen moeten worden.

"Ze moeten de grootgebruikers meer laten betalen en niet de andere mensen die toch al bezig zijn met besparen meer belasten"

"Het lijkt mij eerlijk dat als je meer verdient, je ook meer betaalt."

Als het gaat om profiteren van opbrengsten van duurzame energie, wordt meermaals genoemd dat mensen op het platteland minder zouden moeten betalen, omdat zij dichterbij de windmolens wonen. Sommigen pleiten voor kortingen voor mensen die in de buurt van windmolenparken wonen om conflicten te voorkomen.

Solidariteit

Veel inwoners die we spraken zijn als individu al bezig met verduurzamen, zoals isolatie, het installeren van zonnepanelen, het lager zetten van de thermostaat, en bewust omgaan met energieverbruik. Deze acties worden breed gedeeld en gezien als

een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Sommige mensen ervaren praktische obstakels, zoals huurwoningen waarin ze minder controle hebben over verduurzaming: er wordt verwacht dat beleidsmakers hierop inspelen door verhuurders en corporaties verplichtingen op te leggen.

"Ze moeten de daken van bedrijven volleggen en nieuwbouw ook. Het buitengebied moeten ze met rust laten"

"ik ben geen voorstander om de landelijke gebieden vol te gooien maar je hebt er meer wind dan in de stad dus het is wel een betere plek, ook voor zonnepanelen"

Omdat het landelijk gebied meer ruimte heeft, wordt het gezien als een logische locatie voor bovengrondse elementen van het energiesysteem. Dit wordt vaak als een solidariteitsbijdrage aan de stad en industrie beschouwd. Deelnemers geven vaak aan dat steden en industrie meer verantwoordelijkheid moeten nemen door bijvoorbeeld daken van gebouwen te benutten. Een eerlijke verdeling van lasten tussen landelijk en stedelijk gebied wordt regelmatig genoemd. Sommige inwoners zijn van mening dat de stad zelfvoorzienend moet zijn en de landelijke gebieden helemaal niet moet belasten.

Industriële gebieden

“Inwoners moeten de mogelijkheid hebben om te beslissen wat er gaat gebeuren met duurzame energie, want zij zullen er het meeste van merken.”

Samenvatting industrieel gebied

Tot het industriële gebied behoren:

- Moerdijk (Zevenbergen)
- Drimmelen
- Geertruidenberg (Raamsdonksveer)

Rechtvaardigheid

Thema's die vaak genoemd tijdens bovengenoemde straatgesprekken zijn **lokaal voordeel en regie en inspraak**:

1. Lokaal voordeel

Een rechtvaardig energiesysteem is volgens inwoners van de industriële gebieden betaalbaar, toegankelijk, en gericht op lokaal voordeel. Duurzame energie moet voor iedereen haalbaar zijn, met een sterke nadruk op lokale energieopwekking die ook voordelen oplevert voor de gemeenschap. Tegelijkertijd moet er rekening gehouden worden met natuurbehoud, landschapsbescherming, en het minimaliseren van overlast voor omwonenden. Compensatie voor direct getroffen, zoals bewoners nabij windmolens, wordt als essentieel beschouwd.

2. Regie en inspraak

De meeste deelnemers vinden dat gemeenten een centrale rol moeten spelen in het realiseren van de energietransitie. Besluitvorming moet transparant(er) zijn en in nauwe samenspraak met inwoners plaatsvinden, zeker als beslissingen direct impact hebben op de leefomgeving. Inspraak en goede communicatie zijn cruciaal om vertrouwen te winnen en draagvlak te creëren. Hoewel veel inwoners openstaan voor gemeentelijk leiderschap, benadrukken ze ook de noodzaak van samenwerking met experts en het betrekken van lokale gemeenschappen.

Betaalbaarheid

Betaalbaarheid is een cruciaal onderdeel van een rechtvaardig en bestendig energiesysteem. De inzichten over **kostenverdeling, subsidies en nabijheid** staan hieronder benoemd.

1. Subsidies

Subsidies worden door veel inwoners als cruciaal gezien om verduurzaming haalbaar te maken, bijvoorbeeld voor zonnepanelen en warmtepompen. Er is bezorgdheid over de afschaffing van de salderingsregeling, omdat dit verduurzaming minder aantrekkelijk maakt. Daarnaast pleiten deelnemers voor andere financiële maatregelen, zoals prijsplafonds en belastingmaatregelen, om duurzame energie breed toegankelijk te houden.

2. Kostenverdeling

Terwijl sommigen pleiten voor een systeem op basis van draagkracht, zien anderen gelijke kosten per verbruik als eerlijker. Een meerderheid van de deelnemers pleit voor een systeem waarin de kosten gebaseerd zijn op energieverbruik: wie meer gebruikt, betaalt meer. Daarnaast wordt vaak genoemd dat grootverbruikers, zoals bedrijven, en mensen met hogere inkomens, een groter deel van de lasten moeten dragen ("de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten"). Tegelijkertijd benadrukken sommige deelnemers dat gelijkheid belangrijk is, met een eenvoudige verdeling gebaseerd op verbruik, ongeacht inkomen.

3. Nabijheid

Veel inwoners van de industriële gebieden vinden dat de opbrengsten van lokale energieopwekking terug moeten vloeien naar de directe omgeving. Dit kan in de vorm van lagere energiekosten, investeringsmogelijkheden, of

compensatie voor hinder. Het lokaal opwekken en gebruiken van energie wordt als essentieel ervaren.

Solidariteit

Ook in de industriële gebieden zijn inwoners al actief bezig met verduurzamen. Er is echter ook een minderheid die weinig bereid is verder te verduurzamen, vaak vanwege onzekerheid over regelgeving of het nut van extra maatregelen.

1. Solidariteit tussen gebieden

Een meerderheid vindt het logisch dat landelijke gebieden meer bijdragen door ruimte te bieden voor energieopwekking, maar benadrukt dat stedelijke en industriële gebieden eerst hun eigen mogelijkheden moeten benutten (bijvoorbeeld daken van bedrijven). Sommigen pleiten voor compensatie voor het platteland, zoals kortingen op energiekosten. Een kleinere groep vindt dat het platteland niet extra belast mag worden ten gunste van stedelijke gebieden.

2. Clustering van infrastructuur

De meerderheid prefereert clustering van energie-installaties, bij voorkeur in industriële gebieden, langs snelwegen, of op zee. Clustering wordt gezien als minder verstorend voor het landschap. Een kleinere groep ondersteunt spreiding, omdat hiermee de visuele overlast beter wordt verdeeld en het bovendien netcongestie kan verminderen.

Moerdijk - Zevenbergen

Op 17 oktober 2024 werden straatgesprekken gevoerd in de gemeente Moerdijk, op Markt Zevenbergen. Er zijn ongeveer 30 lokale inwoners geïnterviewd. Zij zijn bevraagd over hun ideeën over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem.

Rechtvaardigheid

In een rechtvaardig energiesysteem wordt rekening gehouden met betaalbaarheid, lokaal en collectieve energieopwekking, het beschermen van natuur en landschap en het beperken van hinder voor inwoners. Zo benoemen deelnemers dat duurzame energie bereikbaar - en dus betaalbaar – moet zijn voor iedereen en dat iedereen daarin ook een steentje kan bijdragen door lokale energieopwekking. Dit zorgt voor betrokkenheid en lokale voordelen. Daarnaast is er wel bezorgdheid over de impact op natuur en het landschap en vrezen mensen dat er veel milieuschade kan optreden, evenals horizonvervuiling. Mens en natuur zouden zo min mogelijk hinder moeten ondervinden van de nieuwe manieren van energieopwekking.

"Er moet rekening gehouden worden met de omgeving. De maatregelen moeten niet teveel overlast bezorgen. Verder is het belangrijk dat de inwoners mee kunnen profiteren."

Maar wie gaat er eigenlijk over de overstap naar een nieuw, duurzaam energiesysteem? Volgens de meeste deelnemers heeft de gemeente de belangrijkste rol in de besluitvorming en uitvoering, maar er is ook een duidelijke roep om inspraak van bewoners in het besluitvormingsproces en er moet ruimte zijn voor experts om te adviseren over de mogelijkheden.

Betaalbaarheid

Bij het opwekken van duurzame energie en de vraag naar betaalbaarheid en kostenverdeling, benoemen veel deelnemers het belang van subsidies en financiële ondersteuning, zowel voor mensen met een laag inkomen, als voor mensen die zelf energie opwekken. Het moet namelijk wel financieel aantrekkelijk worden of blijven, zodat inwoners profiteren van hun duurzame initiatieven, via geld of via teruglevering en opslag van energie. Hoewel veel mensen vinden dat de kosten gelijk verdeeld moeten worden onder de bevolking, wordt daarentegen ook een duidelijke groep aangewezen die het meest zou moeten betalen: de grootverbruikers. Zowel bedrijven als particulieren. 'De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten' is een veel gehoord sentiment en sluit aan bij de wens voor een eerlijk, rechtvaardig systeem.

"De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten"

Solidariteit

Veel deelnemers namen zelf al veel energiebesparende maatregelen, van het installeren van zonnepanelen, isolatie of een warmtepomp tot korter douchen, het licht uitschakelen of stekkers uit het stopcontact trekken om energie te besparen. Hoewel veel deelnemers aangaven al maatregelen te nemen, gaven sommige deelnemers ook aan niet actief bezig te zijn met verduurzaming. Enkelen waren niet bereid om veel te veranderen om energie op te wekken of te besparen.

"Ik hoef geen windmolens voor mijn deur, maar zonnepanelen in de buurt vind ik niet erg"

Over de plaatsing van - bijvoorbeeld - windmolens waren de meningen sterk verdeeld onder de deelnemers. Waar de ene een sterke voorkeur had voor het clusteren van windmolens, zag de ander meer voordeel in het spreiden ervan. In beide gevallen vonden de meeste deelnemers het belangrijk dat overlast beperkt werd; bij clustering ligt de overlast bij een kleinere groep mensen, maar bij spreiding worden de lasten juist eerlijker verdeeld.

"Het landschap in dorpen moet niet lijden omdat de steden energie nodig hebben"

"De dorpen die veel ruimte hebben moeten energie opwekken voor steden waar deze mogelijkheden niet zijn."

De meeste deelnemers waren van mening dat de stad en industrie vooral zelf hun eigen energieopwekking moeten regelen en dat dat niet ten koste mag gaan van het platteland, de natuur en lokale gemeenschap. Toch waren deze antwoorden lang niet eenduidig en hadden veel deelnemers tegenovergestelde meningen, wat wijst op de complexiteit van de afweging tussen lokale betrokkenheid, verantwoordelijkheid, landschap en energiebehoeften.

Geertruidenberg - Raamsdonksveer

Op woensdag 12 november zijn er straatgesprekken gevoerd met inwoners van de gemeente Geertruidenberg in Raamsdonksveer. In totaal hebben 20 personen hun ideeën gedeeld over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem.

Rechtvaardigheid

Er is een voorkeur voor duurzame energieopwekking op lokaal niveau, waarbij de energie ten goede komt aan de lokale bevolking. Een deel van de inwoners die we spraken benoemde ook dat bij het plaatsen van elementen voor een nieuw energiesysteem rekening moet worden gehouden met boeren. Ze vinden dat boeren niet mogen worden uitgekocht, omdat voedselproductie en passie voor het vak belangrijk zijn. Ook moet er aandacht zijn voor het beschermen van de natuur, waarbij verspilling van natuurgebieden voor energieopwekking volgens een deel van de deelnemers niet acceptabel is.

"We moeten rekening houden met de mensen die dichtbij de windmolens wonen. Ik hoor veel geklaag. Deze mensen mogen wat mij betreft echt wel gecompenseerd worden."

Als het gaat om regie in het energievraagstuk, benoemt een meerderheid dat de overheid beslissingen mag nemen over de overstap naar duurzame energie, maar alleen als dit in overleg met bewoners gebeurt en inwoners het gevoel hebben dat hun mening meetelt. Sommige deelnemers zien de gemeente als dé partij die knopen moet doorhakken om vooruitgang te boeken, ondanks weerstand of beperkte betrokkenheid van burgers.

Bij veel van de gesproken inwoners komt de spanning tussen lokale en nationale belangen naar voren, evenals de noodzaak voor een evenwichtige aanpak die rekening houdt met natuur, landbouw, omwonenden en betaalbaarheid. Gemeenten worden gezien als belangrijke spelers in de overstap naar een duurzaam energiesysteem, maar de communicatie en transparantie van de overheid moet verbeterd worden om vertrouwen te winnen.

"Ik denk dat de overheid uiteindelijk de knoop door moet hakken omdat er anders niks gebeurt."

Betaalbaarheid

Sommigen noemen het moeilijk of zelfs onmogelijk om energie betaalbaar te houden, met kritiek op de huidige overheidsmaatregelen. De overheid wordt geacht meer te doen, zoals financiële ondersteuning, beleid gericht op economische haalbaarheid en duidelijke communicatie over subsidies.

De meeste deelnemers die we spraken in Raamsdonksveer vinden dat kosten voor energieopwekking verdeeld moeten worden op basis van daadwerkelijk verbruik. Dit wordt gezien als de meest eerlijke methode.

"Iedereen zou evenveel moeten betalen als ze verbruiken. Niet degene die het meest verdienen ook het meest betalen."

Een deel van de deelnemers pleit voor een systeem waarin kosten deels worden

gebaseerd op draagkracht. Wie meer verdient, betaalt meer. Mee profiteren van energieopwekking komt meermaals terug in de antwoorden: inwoners willen compensatie voor hinder, zoals bij windmolens, en vinden dat mensen die dichtbij bronnen van hernieuwbare energie wonen, moeten profiteren van de opbrengsten.

Solidariteit

Ook hier zijn al veel mensen bezig met het thema duurzaamheid. Veel mensen hebben zonnepanelen of overwegen deze aan te schaffen, maar er is ook terughoudendheid vanwege veranderende regelgeving. Sommige deelnemers wachten met aanpassingen vanwege onzekerheid over regelgeving of nut.

Als het gaat om onderlinge verdeling van elementen voor het energiesysteem, is er een sterke voorkeur voor clustering (80% t.o.v. 20%). Bij voorkeur op zee, in industriegebieden, of buiten bewoonde gebieden. Deelnemers die aangeven voor spreiding te gaan, geven bijvoorbeeld aan:

"Spreiding in het gebied. En als je dan ook nog lokaal de energie gebruikt dan legt het maar weinig afstand af. Ook slimmer in relatie tot overbelasting van het net."

Veel mensen verkiezen zonnepaneelvelden of zonnepanelen op daken van bedrijven boven windmolens vanwege minder visuele en fysieke overlast.

Veel deelnemers vinden het logisch dat landelijke gebieden een grotere rol spelen vanwege de ruimte, maar stedelijk gebied moet ook zijn verantwoordelijkheid nemen: pas dan kan je een solidair energiesysteem inrichten met elkaar. Sommigen vinden dat steden eerst hun eigen daken en industriegebieden moeten gebruiken voordat ze het landelijk gebied belasten. Een aantal mensen vindt dat het stedelijk gebied moet compenseren voor de hulp van het landelijk gebied.

"De industrie verdient al miljoenen dus die moeten het zelf maar ophoesten en de dorpen en steden zullen zichzelf moeten helpen."

Drimmelen

Op woensdag 13 november zijn er straatgesprekken gevoerd met inwoners van de gemeente Drimmelen op de markt in Made. In totaal hebben 22 personen hun ideeën gedeeld over een rechtvaardig, betaalbaar en solidair energiesysteem.

Rechtvaardigheid

Als er gesproken wordt over rechtvaardigheid benadrukken deelnemers dat bij de plaatsing van energie-infrastructuur vooral rekening moet worden gehouden met het landschap en de omgevingsimpact. Locaties zoals langs snelwegen of in afgelegen gebieden vinden deelnemers het meest geschikt, zodat omwonenden zo min mogelijk overlast ervaren. Daarnaast wordt het belang van inspraak van inwoners vaak genoemd; inwoners moeten goed geïnformeerd worden en de mogelijkheid krijgen om hun mening te geven voordat er beslissingen worden genomen.

"Als het mogelijk is, moet de gemeente de inwoners laten meebeslissen of anderszins beter informeren over de beslissingen die er gemaakt worden."

Wat betreft de rol van de gemeente, vindt de meerderheid dat de gemeente uiteindelijk de beslissingen moet nemen, maar wel na goed overleg met de inwoners. Het wordt belangrijk geacht dat de gemeente transparant is en de inwoners voldoende betreft, bijvoorbeeld via open avonden. Een aantal deelnemers stelt dat de gemeente zelf het goede voorbeeld moet geven door duurzame initiatieven te starten. Tenslotte wordt aangegeven dat verduurzaming toegankelijk moet zijn voor iedereen, ongeacht financiële middelen, zodat alle inwoners mee kunnen doen aan de energietransitie.

"De inwoners moeten betrokken worden in de toekomst, maar beslissingen moet de gemeente nemen."

Betaalbaarheid

Deelnemers hebben verschillende ideeën over hoe we duurzame energie betaalbaar kunnen houden en hoe de kosten voor energieopwekking verdeeld moeten worden. Veel deelnemers pleiten voor het blijven verstrekken van subsidies voor verduurzaming zoals het aanschaffen van zonnepanelen en een warmtepomp, om de investering aantrekkelijker te maken. Deelnemers uiten hun zorgen over het afschaffen van de salderingsregeling, dit maakt naar hun idee het aanschaffen van zonnepanelen minder aantrekkelijk.

"We houden duurzame energie betaalbaar door subsidies te geven als compensatie voor het aanschaffen van warmtepompen en zonnepanelen."

Daarnaast wordt voorgesteld om prijsplafonds in te stellen om de kosten voor energie beheersbaar te houden. Een andere veelgenoemde oplossing is dat inwoners mee moeten kunnen profiteren van lokaal opgewekte energie. Door omwonenden van energieprojecten bijvoorbeeld korting te geven op stroom of de mogelijkheid te bieden te investeren.

"De winst van energieprojecten moet bij de inwoners terecht komen."

“De energie moet lokaal worden opgewekt en gebruikt zodat de directe omgeving hiervan profiteert.”

Wat betreft de verdeling van de kosten vinden de meeste deelnemers dat men moet betalen naar eigen verbruik. Er zijn ook deelnemers er die voorstander van zijn om grote verbruikers en bedrijven een groter aandeel van de kosten te laten dragen. Een opvallend voorstel van een deelnemer is om de samenleving via belastingen te laten bijdragen, zodat duurzame energie betaalbaar blijft en mensen gestimuleerd worden om duurzamer te handelen.

“Samenleving mag er best voor betalen door middel van belastingen. Mensen moeten gestimuleerd worden [om energie te besparen].”

Solidariteit

De meeste deelnemers zijn al bezig met verduurzaming. Meerdere deelnemers noemden dat ze zonnepanelen hebben geïnstalleerd, hun huis extra hebben geïsoleerd, of zijn overgestapt op driedubbel glas. Daarnaast letten bijna alle deelnemers ook op hun energieverbruik door korter te douchen, de verwarming wat lager te zetten en sommige zelfs door hun verbruik te monitoren via apps. Een deel van de deelnemers overweegt om verder te verduurzamen, maar de meeste vinden dat nu niet nodig.

“Momenteel zet ik mijn apparaten op slimme tijden aan, ik heb ledverlichting en een eco-vaatwasser. Voorlopig wil ik mijn energiegebruik niet extra aanpassen.”

Wat betreft de plaatsing van energie-infrastructuur in de regio gaf een meerderheid van de deelnemers aan een voorkeur te hebben voor energieclusters in het buitengebied. Mits er een gepaste locatie voor gevonden kan worden; langs snelwegen of in industriële gebieden en op gepaste afstand van woningen. Er waren ook deelnemers die aangaven een voorkeur te hebben voor een spreiding van deze energie-infrastructuur om de visuele overlast te beperken.

“Clusteren. Ik vind het niet mooi, maar wel beter dan verspreid over de regio want dan wordt alles lelijk.”

Een meerderheid is van mening dat het landelijk gebied zijn bijdrage moet leveren aan de energieopwekking voor de steden en industriegebieden, maar er wordt ook vaak benadrukt dat dit op een evenwichtige manier moet gebeuren, waarbij de steden zelf ook initiatieven nemen. De bewoners van het platteland moeten gecompenseerd worden voor hun bijdrage, bijvoorbeeld in de vorm van kortingen op energie. Een klein aantal deelnemers vindt dat het platteland niet moet worden opgeofferd en dat industriële gebieden de verantwoordelijkheid zouden moeten nemen voor de opwekking.

“Ik zie een oplossing voor beide. De omwonende op het platteland krijgen korting en de steden krijgen extra duurzame energie aangeleverd.”

Bijlage: topiclijst

Openingsvraag: op welke manieren ben je al bezig met duurzaam energie gebruiken? *Er zijn verschillende acties nodig om over te stappen op een duurzaam energiesysteem. Collectief warmtenet, slim en besparend energie gebruik, duurzame energie opwek. Eigenlijk zijn alle opties nodig om over te stappen naar een duurzaam energiesysteem. Maar daarin willen we wel doen wat eerlijk (rechtvaardig en solidair) is, en daarom zijn we benieuwd naar jouw mening.*

Deelthema Solidariteit

- 1. Zou jij (en zo ja hoe) jouw manier van energiegebruik willen aanpassen?**
 - Door energie te gebruiken op het moment dat je deze zelf opwekt
 - Bv... door je wasmachine op slimme tijdstippen aan te zetten
- 2. Voor de opwek van duurzame energie zijn bijvoorbeeld windmolens, zonnepanelen en ondergrondse kabels nodig. Op welke manier vind je dat we dit een plek kunnen geven in de regio? [Praatplaat]**
 - **Energie clusters** waarbij alle infrastructuur zo veel mogelijk op één plek zit
 - **Spreading in het gebied** zodat het landschap overal een beetje verandert
- 3. Grotere industriële bedrijven moeten al in 2040 klimaatneutraal zijn. Er is echter niet genoeg (plek voor) duurzame energie in het industriële gebied. Dit geldt ook voor de steden in de regio. Dit betekent dat zij voor een deel afhankelijk zijn van de duurzame opwek van vooral elektriciteit en warmte uit de rest van de regio. De overstap op duurzame energiebronnen zal zorgen voor een betere lucht kwaliteit, wat de natuur weer zal verbeteren. **Het opwekken van duurzame energie kost ruimte. In de steden en het industriegebied is weinig ruimte. Vind jij dat het landelijke gebied het stedelijk en industriegebied moet helpen om genoeg duurzame energie op te wekken?****

Deelthema Betaalbaarheid

- 4. Hoe kunnen we duurzame energie betaalbaar houden?**
 - Met subsidies, prijsplafonds
 - Inwoners moeten financieel profiteren van de energie die wordt opgewekt
 - Omwonenden krijgen korting op hun energie
 - Omwonenden ontvangen direct energie uit het gebied
 - Opbrengsten van energie opwek moeten (deels) naar de gemeenschap gaan
- 5. Hoe moeten de kosten voor energie opwek verdeeld worden?**
 - Bv.: Iedereen betaalt precies wat hij verbruikt
 - Of.. mensen die meer geld te besteden hebben, betalen meer (sterkste schouders, zwaarste lasten)
 - Of... hoe meer je verbruikt, hoe duurder het tarief wordt (de grootste verbruikers betalen het meest)

Deelthema Rechtvaardigheid

- 6. Als we in de regio WB meer duurzame energie willen opwekken, waar vind jij dan dat we extra rekening mee moeten houden?**
 - Dat we dit zoveel mogelijk samen doen (collectieve oplossingen)
 - Dat energie lokaal wordt opgewekt en gebruikt, dus dat mensen in de omgeving ervan profiteren
 - Dat we zo veel mogelijk rekening houden met het landschap bij de inpassing van opwek en verspreiding – [evt. door naar vraag 8].
- 7. Hoe zie je de verhouding tussen inwoners, gemeenten en bedrijven bij het duurzaam opwekken en gebruiken van energie? In hoeverre vind je dat de gemeente beslissingen mag nemen over de overstap op duurzame energiebronnen in jouw omgeving? [Zoals wanneer bewoners van het gas af moeten, of er een collectief warmtenet komt, een zonnepark aanleggen]**

EXTRA: Overstappen op een duurzaam energiesysteem kan impact hebben op het landschap en leefomgeving. Windturbines zijn zichtbaar en maken geluid, zonnepanelen nemen veel ruimte in beslag, voor aard en bodemwarmte moeten er warmtepompen komen, voor bio-energie moet er meer van bepaalde gewassen geteeld worden, etc. **Waar moeten we rekening mee houden bij het plaatsen van bv. windturbines, zonnepanelen en batterijen in het landschap?**

Bijlage: overzicht data en locaties

Gemeenten	Datum	Locatie
Moerdijk	Donderdag 17 oktober	13:30 tot 15:30 Markt in Zevenbergen
Altena	Dinsdag 22 oktober	13:30 tot 15:30 Markt Wijk en Aalburg
Bergen op Zoom	Vrijdag 25 oktober	10:00 tot 12:00 Bergen op Zoom winkelcentrum 't Kompas
Woensdrecht	Vrijdag 25 oktober	13:30 - 15:30 Hoogerheide markt St. Lucasplein
Roosendaal	Woensdag 30 oktober	10:00 tot 12:00 Roosendaal - winkelcentrum Renbrandtgalerij
Steenbergen	Woensdag 30 oktober	13:30 tot 15:30 Steenbergen markt
Zundert	Donderdag 31 oktober	10:00 tot 12:00 Zundert markt

Rucphen	Donderdag 31 oktober	13:30 tot 15:30 Rucphen Markt
Etten Leur	Woensdag 6 november	10:00 tot 12:00 Etten Leur - Markt Raadhuisplein
Oosterhout	Woensdag 6 november	13:30 tot 15:30 Oosterhout, markt in Zuiderhout
Baarle	dinsdag 12 november	10:00 tot 12:00 Baarle, markt St. Annaplein
Geertruidenberg	dinsdag 12 november	13:30 tot 15:30 markt Raamsdonkveer
Drimmelen	woensdag 13 november	10:00 tot 12:00 markt in Made
Breda	woensdag 13 november	13:30 tot 15:30 Breda - Winkelcentrum Moerwijk Hoge Vucht
Halderberge	donderdag 14 november	10:00 tot 12:00 Hoeven - Sint Janstraat
Alphen-Chaam	donderdag 14 november	13:30 tot 15:30 Alphen - Willibrordplein

think. do. connect.

E:M+MA.

Wijnhaven 88

2511 GA Den Haag

070 - 87 00 460

info@emma.nl

www.emma.nl